МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра документознавства, інформаційної діяльності та українознавства

КРАВЦІВ Христина Володимирівна

Організаційні основи формування електронних інформаційних ресурсів / Basic Arrangements for Forming Electronic Information Resources

спеціальність: 8.02010501 - Документознавство та інформаційна діяльність
магістерська програма - Документознавство та інформаційна діяльність

Магістерська робота

Виконала студентка групи
ДІДм-21
Х. В. Кравців

Науковий керівник:
к.іст.н., ст. викладач Недошитко
І.Р.

Магістерську роботу допущено
до захисту:

" __ " _____20 ___ р.

Завідувач кафедри
О. Є. Гомотюк

ТЕРНОПІЛЬ - 2017

Міністерство освіти та науки України
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра
документознавства,
інформаційної діяльності та
українознавства

Організаційні основи формування електронних інформаційних ресурсів

роботу виконала:
студентка групи **ДІДм-21**

Кравців Х. В.

Науковий керівник:
канд. іст . наук,

Недошитко І. Р.

Робота допущена до захисту

(підпис наукового керівника)

Тернопіль 2017

АНОТАЦІЯ

Кравців Х. В. Організаційні основи формування електронних інформаційних ресурсів. – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" за спеціальністю 8.02010501 "Документознавство та інформаційна діяльність". – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2017.

Дипломна робота містить теоретичне обґрунтування понятійного апарату електронних інформацінийних ресурсів. У роботі проведено аналіз класифікації видів електронних інформаційних ресурсів як незамінного об'єкта в процесі розвитку інновацій. Удосконалено теоретико-методичні підходи щодо використання електронних інформаційних ресурсів в судовій практиці. Здійснено оцінку організаційного впровадження системи електронний суд. Подано перспективи нормативно-правового забезпечення електронних інформаційних ресурсів в Україні. Запропоновано методи прискорення розвитку інформаційного простору та електронного уряду в Україні в контексті світових інтеграційних процесі.

ANNOTATION

Kravtsiv K. V. Organizational bases of formation of electronic information resources. – Manuscript.

Thesis to obtain the master's educational qualification on specialty 8.02010501 "Document science and information activities". – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2017.

The research provides a theoretical justification of the conceptual apparatus of electronic information resources. The thesis deals with the analysis of the classification of species of electronic information resources as an indispensable object in the process of innovation. It is improved the theoretical and methodological approaches in relation to application about using of electronic information resources in judicial practice. Conducted an assessment of orgware of the e-court. It is presented perspectives of normative legal provision of electronic information resources in Ukraine. The methods of speeding up the development of information space and e-Government in Ukraine in the context of the global integration process are offered.

РЕЗЮМЕ

Дипломна робота містить 119 сторінок, 3 таблиці, 12 рисунків, список використаних джерел із 102 найменувань, 3 додатки.

Метою дипломної роботи є уточнення змісту та розробка теоретичних положень, методичних рекомендацій у питаннях організаційних основ формування електронних інформаційних ресурсів як основного елементу розвитку інформаційного суспільства.

Об'єктом дослідження – процеси формування і використання електронних інформаційних ресурсів в умовах розвитку суспільства.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні положення в галузі формування електронних інформаційних ресурсів, їх використання та значимості в сучасному світі.

Одержані висновки та їх новизна: у роботі визначено концептуальні рішення, що стосуються підходів до визначення сутності "електронний інформаційнийй ресурс", уточнено поняття з тематики дослідження, систематизовано характеристику основних видів електронних ресурсів, розроблено методику вдосконалення організаційного забезпечення та формування електронних інформаційних ресурсів, наведено перспективи вдосконалення норм національного законодавства в сфері формування електронного уряду.

Ключові слова: інформація, електронний інформаційнийй ресурс, інновації, інформаційне суспільство, конкурентоспроможність.

RESUME

Thesis contains 119 pages, 3 tables, 12 figures, list of references with 102 titles, 3 applications.

The aim of the thesis is clarification of the content and development of theoretical, methodological recommendations on organisational bases of formation of the electronic information resources as the main element of the development of the information society.

The object of research is the processes of formation and using of electronic information resources in terms of the development of society.

Subject of research – is theoretical and methodical regulation in the field of the formation of the electronic information resources, their use and significance in the contemporary world.

The resulting conclusions and their novelty: the thesis deals with the conceptual decisions in relation to determination of essence "electronic information resource", a concept is specified on the subject of research, description of the main types of electronic resources is systematized, developed a method of improving the organisational support and the formation of electronic information resources, the prospects of improvement of national legislation are offered in the field of e-government formation.

Keywords: information, electronic information resource, innovation, information society, competitiveness.

ЗМІСТ

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ
1.1. Теоретичні основи формування інформаційних ресурсів в Україні 10
1.2. Електронні інформаційні ресурси: сутність та загальнотеоретичні положення. 18
1.3. Класифікація електронних інформаційних ресурсів. 25
Висновки до розділу 1 38

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ РОБОТИ З ЕЛЕКТРОННИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ
2.1. Основні принципи формування електронних інформаційних ресурсів в суді. 40
2.2. Характеристика та видова класифікація електронних доказів у судовій практиці 50
2.3. Аналіз засобів впровадження і застосування системи електронний суд (e-court). 57
Висновки до розділу 2 67

РОЗДІЛ 3. ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА УРЯДУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА
3.1. Шляхи вдосконалення документостворення в умовах поширення документування інформації в електронній формі в Україні. 69
3.2. Перспективи нормативно-правового забезпечення щодо використання інформаційних ресурсів. 84
3.3. Сучасні методи активізації розвитку інформаційного простору та електронного уряду в Україні в контексті світових інтеграційних процесів. 94
Висновки до розділу 3 103

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ 105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 109
ДОДАТКИ 120

ВСТУП

Актуальність теми. Вражаючий прогрес у галузі інформаційних технологій, досягнений упродовж остнніх пятдесяти років завдяки стрімкому розвитку електронно-обчислювальної техніки, дещо деформував уявлення про мету і сутність інформаційної революції, акцентувавши увагу на розвитку інформаційних технологій. Адже відомо, що бурхливий розвиток електронної й електротехнічної промисловостей, наукові основи яких були закладені ще в XIX столітті з метою задоволення потреб у створенні військових засобів звязку, активно сприяв прискореному розвитку інформатизації суспільства.

Сучасний підхід до організації та управління підприємствами вимагає достовірної, своєчасної, повної та доступної інформації, яку можливо отримати в будь-який час, завдяки впровадженню інформаційно-телекомунікаційних технологій, які сприяють формуванню електронних інформаційних ресурсів й ефективному їх використанню. Інформаційно-телекомунікаційні технології дозволяють вільно володіти не тільки ретроспективними електронними інформаційними ресурсами (вже накопиченими знаннями), але й маніпулювати, управляти ними, перетворювати їх у важливіший вид нематеріальних ресурсів аналогічно матеріальним, виробничим, трудовим.

В умовах сьогодення актуальною проблемою стає вдосконалення економіки підприємств, яка все більшою мірою залежить від того, наскільки ефективно організовано формування електронних інформаційних ресурсів, їх використання, умови зберігання та захисту, особливо якщо їх діяльність побудована на опрацюванні даних ресурсів.

Від результату вирішення проблем щодо вдосконалення організації основ формування електронних інформаційних ресурсів залежить майбутня міцність стратегії для інноваційної та інформаційної системи розвитку країни, її модернізації, сприяння активному використанню електронних

ресурсів державою для її прискореного інноваційного розвитку та підвищення загального рівня конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі.

Через постійну зміну законодавства та втілення нових реформ в Україні та в зарубіжних країнах зараз не цілком розкрито деякі аспекти формування електронних інформаційних ресурсів та особливості їх використання, що й обумовлює актуальність дослідження.

Я сподіваюся, що магістерська робота буде корисною для фахівців-практиків і політиків, особливо для країн з перехідною економікою, сприятиме загальному процесу транснаціонального аналізу передової практики і політики в області заохочення використання електронних інформаційних ресурсів та забезпечення їх надійного захисту в сучасних умовах розвитку суспільства. Адже вона фокусується на теоретичних та практичних проблемах використання електронних ресурсів в інноваційному процесі розвитку суспільства. Зокрема, обговорюється важливість застосування, основні переваги та можливості їх використання сьогодні.

Теоретичну й методологічну основу дослідження складають наукові положення сучасної інноваційної сфери, концепції правового та інформаційного розвитку в галузі формування електронних інформаційних ресурсів, теоретичні висновки та узагальнення вітчизняних та зарубіжних вчених, що містяться у монографічній, спеціальній та періодичній літературі. Дослідженнями організаційних основ формування електронних інформаційних ресурсів займались такі відомі науковці, як Бондаренко А.А, Брижко В.М., Винарик Л.С, Горбулін В.П., Грицяк Н.В., Гриценко В.В., Довгань О.Д., Карпенко О.В., Клименко І.В.,Купрунець Т.О., Литвинова Л.В., Нестеренко О.В., Попроцький О.П., Савченко З.В., Семенченко А.І., Соловйов С.Г., Соснін О.В., Храмцовська Н.А., Шамрай О.В., Швець С.М., Щедрін О.М. та інші.

Здійснивши аналіз вітчизняної та міжнародної літератури, необхідно зазначити, що кожен дослідник по-іншому зазначає своє бачення щодо

сутності та організаційних основ формування електронних інформаційних ресурсів. Внаслідок цього, процес дослідження організаційних основ формування електронних інформаційних ресурсів потребує додаткового детального вивчення теоретико-методологічних аспектів та аналізу практичних проблем, які пов'язані із формуванням електронних інформаційних ресурсів і їх використанням. Недостатня розробленість цієї проблеми, а також її науково-практичне значення визначили вибір теми цієї роботи, її мету і задачі.

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає у подальшому розвитку теоретичних положень і розробці методичних рекомендацій у питаннях організаційних основ формування електронних інформаційних ресурсів як одного з основних елементів нематеріальних ресурсів й ефективності їх використання в сучасному світі.

Досягнення поставленої мети дослідження реалізується за допомогою виконання наступних завдань:

- узагальнити і поглибити концептуальні основи електронних інформаційних ресурсів (уточнити поняття, виділити відмінності електронних ресурсів від традиційних інформаційних ресурсів, виявити їх якісні характеристики і показники, подати класифікацію електронних інформаційних ресурсів);
- з'ясувати роль і місце електронних інформаційних ресурсів в умовах функціонування інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- визначити основні організаційні процеси формування електронних інформаційних ресурсів;
- виявити принципи і способи забезпечення електронними інформаційними ресурсами;
- описати схему організації електронного документобігу в комп'ютеризованій системі суду;
- визначити характерні риси структури бази даних та реєстрів правових документів суду;

- запропонувати методи вдосконалення електронних інформаційних ресурсів;
- розробити методичний підхід до визначення ефективності використання електронних інформаційних ресурсів в умовах функціонування електронного документообігу.

Об’єктом дослідження є процеси формування і використання електронних інформаційних ресурсів в сучасних умовах розвитку суспільства.

Предмет дослідження становлять теоретичні та методичні положення в галузі формування електронних інформаційних ресурсів, їх використання та значимості сьогодні.

Методи дослідження. Методологічною основою магістерської роботи виступають положення інформаційної сфери сьогодення, пошук шляхів для вирішення проблем щодо формування електронних інформаційних ресурсів, організації роботи з ними та забезпечення їм надійного захисту, викладені в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених і фахівців. У роботі застосовано наступні методи:

- діалектичний метод, що дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв’язки, процеси диференціації й інтеграції, постійну суперечність між сутністю і явищем, змістом і формою;
- загальнонаукові методи системного підходу, порівняння, аналізу і синтезу при визначенні та узагальненні методичних принципів використання електронних інформаційних ресурсів і їх значення;
- методи економіко-статистичного аналізу, групування і узагальнення показників, експертних оцінок, порівняльного аналізу електронних інформаційних ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів магістерської роботи розширює та доповнює відомі теоретичні та практичні положення, вносить у них нові елементи в сферу електронних інформаційних ресурсів. У роботі визначено концептуальні рішення, що стосуються підходів до визначення

сутності “електронний інформаційнийй ресурс”, уточнено поняття з тематики дослідження, систематизовано характеристику основних видів електронних ресурсів, розроблено методику вдосконалення організаційного забезпечення та формування електронних інформаційних ресурсів, наведено перспективи вдосконалення норм національного законодавства в сфері формування електронних інформаційних ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, які викладені в магістерській роботі, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій. Теоретичні узагальнення даної роботи можуть бути використані для побудови цілісної системи в сфері використання та формування електронних інформаційних ресурсів на підприємствах чи інших відповідних установах.

Структура та обсяг роботи. Логічний та послідовний виклад тексту дослідження зумовив таку структуру магістерської роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел із 102 найменувань та 3 додатки. Обсяг сторінок – 111 аркушів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

1.1. Теоретичні основи формування інформаційних ресурсів в Україні

Швидке збільшення темпу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій зумовило особливе значення електронних інформаційних ресурсів, як таких, що стали сьогодні найбільш зручною та ефективною, з точки зору користування, формою представлення та передачі інформації.

У ст. 1 Закону України “Про Національну програму інформатизації” від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР [5] сформульовано таке визначення: “інформаційні ресурси – це сукупність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо), які створені внаслідок використання певних засобів і методів опрацювання даних (технологій)”. У тій же статті Закону також існує визначення, що “інформаційні технології – це цілеспрямовано-організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, які забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розміщення даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розміщення”. Іншими словами можна сформулювати, що інформаційна технологія – це комплекс методів, способів і засобів пошуку, збирання, реєстрації, зберігання, поширення, захисту та відображення інформації за допомогою застосування сучасних автоматизованих систем і мереж обміну даними.

Якщо додержуватися логіки, що із зміною носіїв інформації сутність інформаційного об’єкту, головною складовою якого є інформація, не змінюється, то згідно визначення інформаційного ресурсу, яке введено Законом України «Про Національну програму інформатизації», електронний інформаційний ресурс вважається сукупністю документів на електронних

носіях інформації, розміщених в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Однак, ні законодавча база України, ні науковці не проводять такої спрощеної аналогії. Це пов'язано з тим, що інформаційні технології надають більше можливостей для фіксації інформації, її подальшого опрацювання, зміни та обміну.

П. М. Марченко погоджується із визначенням інформаційного ресурсу за Законом України «Про Національну програму інформатизації», і дає таке визначення електронного інформаційного ресурсу – «інформація, апаратні, програмні та інші засоби, що можуть бути надані користувачеві, наприклад, файл-сервером або базою даних. На файл-сервері вся сукупність документів подана файлами, які зберігаються в пам'яті комп'ютера з певним кодовим позначенням. Змістом файлу може бути зміст документа або інша інформація, що стосується документа. В базах даних сукупність документів подана одним або кількома спеціально-організованими файлами» [47, с.211].

Інформаційні ресурси за своїм статусом поділяються на такі як: національні, міждержавні, а також приватні, корпоративні, відомчі, регіональні. Структура, порядок формування, поширення та користування інформаційними ресурсами незалежно від їх виду регламентується відповідними нормами законодавства [23, с. 69].

Враховуючи те, що національна безпека держави стає з кожним днем залежнішою від інформації, національні інформаційні ресурси країни можна умовно поділити на декілька рівнів важливості:

- Стратегічні інформаційні ресурси – життєво важливі інформаційні ресурси (з позиції національної безпеки), використання яких (без обмеження доступу, захисту, запобігання руйнуванню або знищенню) становить надзвичайну загрозу інтересам держави або навіть загрозу самому існуванню незалежної країни.
- Критичні інформаційні ресурси – це такі інформаційні ресурси, втрата яких завдасть значних економічних, політичних або

соціальних збитків державі (в разі їх розголошення, витоку або використання на шкоду суб'єктам правовідносин держави).

- Цінні інформаційні ресурси – це інформаційні ресурси, втрата або пошкодження цілісності, яких зумовить подальші значні втрати життєздатності систем управління економіки, науки, виробництва, господарської та комерційної діяльності підприємств та організацій усіх форм власності держави.
- Загальносуспільні інформаційні ресурси – інформаційні ресурси, які забезпечують загальні відносини в суспільстві, не мають специфічних ознак (у широкому розумінні), щоб спричиняти загрози державному суспільному ладу, державним інституціям, певним комерційним або господарюючим суб'єктам [14, с. 5].

Найголовнішим видом інформаційних ресурсів вважають національні інформаційні ресурси, які забезпечують основні національні інтереси суспільства, органів державної влади й органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб. Такі ресурси слугують основою для зміцнення та забезпечення суверенітету й інформаційної безпеки держави, потрібні при вирішенні завдань економіки, науки й інших сфер діяльності.

Відомий бліотекознавець Копанєва В.О. у своїх наукових працях детальніше охарактеризувала термін "інформаційний ресурс" за вже розглянутим вище визначенням, що вводиться на основі Закону України "Про Національну програму інформатизації" і розтлумачує "електронні інформаційні ресурси" так: "поняття "електронні ресурси" включає такі аспекти, як цифрова форма фіксації інформації, комп'ютерні засоби та програмне забезпечення для відтворення та керування ресурсами, електронне середовище для поширення даних (комп'ютерні мережі та засоби телекомунікаційного зв'язку)" [34, с. 11].

Необхідно зауважити, що розглядати електронні інформаційні ресурси як об'єкт дослідження бібліотекознавства необхідно з урахуванням того, що

однакове за назвою поняття “документ” по-різному визначається у бібліотекознавстві і книгознавстві та документознавстві й архівознавстві. Але нині у світі, зокрема Україні, електронні інформаційні ресурсі найбільш активно досліджуються у бібліотекознавстві. Особливо помітним є цей процес у тих країнах, де відбулося зрощення Національних архівів з бібліотеками. Тому безперечно слід скористатися досвідом здобутим бібліотекознавцями у той частині, що стосується технологій збереження та відтворення електронних інформаційних ресурсів у часі.

Національні інформаційні ресурси включають інформаційні ресурси різної приналежності та форми власності, які формуються з інформаційних продуктів із використанням засобів, методів та джерел різних форм власності. Це відбувається тільки після проведення експертизи відповідності їх властивостей відповідним вимогам задоволення потреб національних інтересів України.

Необхідно зауважити, що база національних інформаційних ресурсів включає наступні структурні елементи:

- інформаційні ресурси Верховної Ради України, Секретаріату Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Національного банку України, влади;
- інформаційні ресурси національної системи науково-технічної інформації;
- інформаційні ресурси органів державної влади й органів місцевого самоврядування, державних організацій і підприємств;
- інформаційні ресурси музейного фонду України;
- інформаційні ресурси національного архівного фонду;
- Національний електронний реєстр інформаційних ресурсів України;
- інші організовані сукупності інформаційних продуктів, що мають національний статус згідно чинного законодавства України [27, с. 55].

Резюмуючи вищевикладену інформацію необхідно вказати, що під електронними інформаційними ресурсами розуміють інформаційні ресурси, що розміщені в електронних базах або банках даних, у комп'ютерних системах, системах автоматизованої обробки і передачі даних. При їх одержанні чи передачі за допомогою мережі Інтернет, їх називають веб-ресурсами.

При розміщенні інформації, що відповідає вимогам закону і моралі, на веб-ресурсі власнику заборонено здійснювати наступні заходи:

- вказувати інформацію насильницького, фашистського або іншого антилюдського змісту на своєму веб-ресурсі;
- зневажливо відноситись до релігійних, національних, культурних, політичних, соціальних та інших прав громадян і поширювати інформацію, яка здатна спричинити національну чи релігійну ворожнечі;
- вказувати дані, яка можуть певним чином завдати шкоди честі, гідності або діловій репутації відповідних осіб;
- розповсюджувати персональні дані без згоди суб'єкта даних та іншу конфіденційну інформацію;
- розміщувати заклики щодо усунення законно обраної влади, насильницької зміни конституційного порядку або територіальної цілісності країни, пропагувати війну, насильство і жорстокість;
- використовувати лайливі та брутальні слова при викладі інформації;
- поширювати інформацію, що є власностю іншої особи, без його письмової згоди тощо [9, с.112].

В разі завдання моральної або матеріальної шкоди власнику чи власнику ресурсу, шляхом поширення на веб-ресурсі негативної інформації про нього, має право на повне відшкодування матеріальної і моральної шкоди, згідно до чинного законодавства.

Для забезпечення рівноправного та скоординованого включення України до світового інформаційного простору слід акцентувати увагу на

головних принципах міжнародної взаємодії інформаційної сфери, які наведено на рис 1.1.

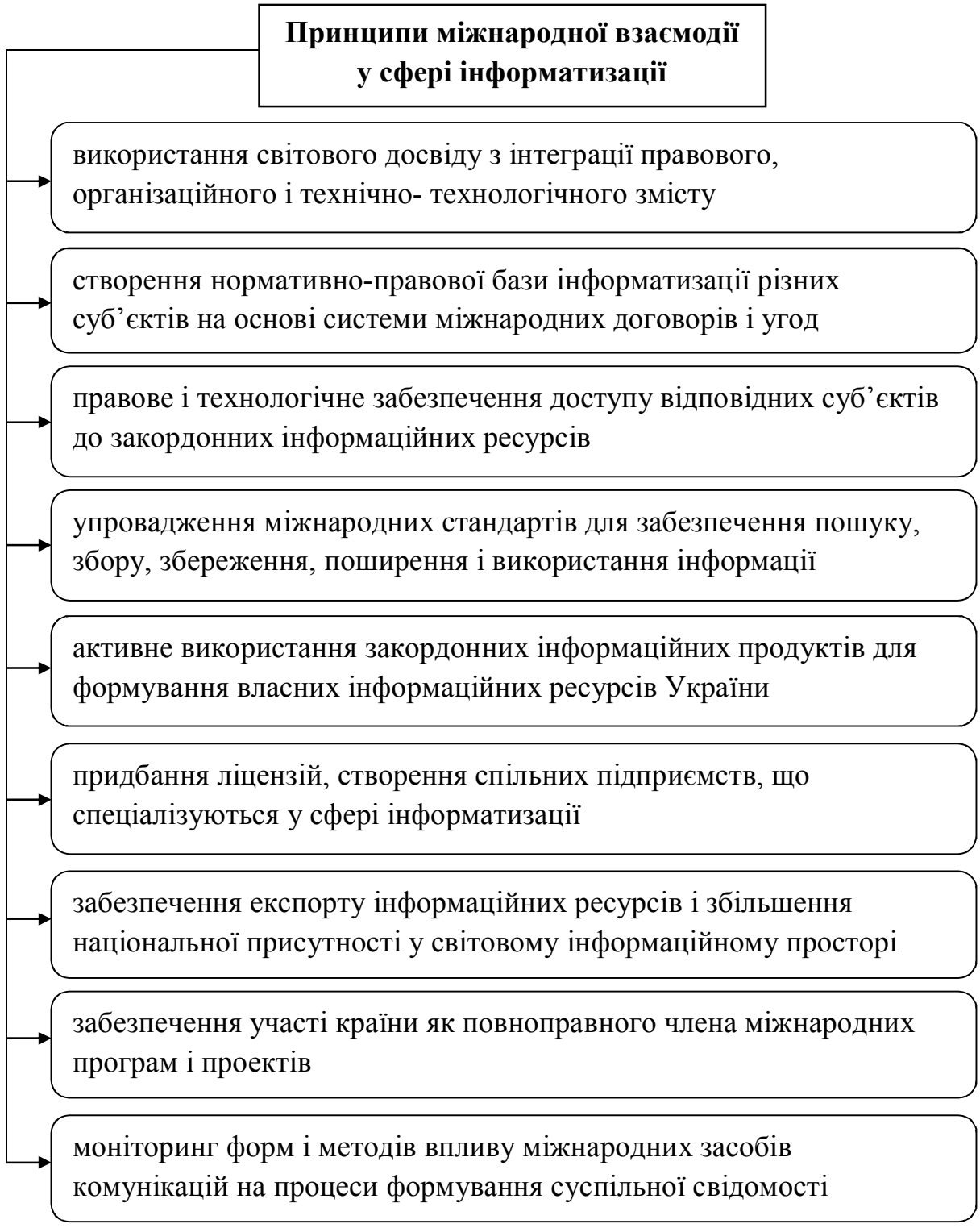

Рис. 1.1 Принципи міжнародної взаємодії у сфері інформатизації [37, с. 89]

Сучасні інформаційні технології відіграють справді ключове значення і є важливим засобом впливу, але капіталовкладення лише в інформаційну технологію або лише в інформаційні ресурси не є гарантією продуктивності та успіху. Ключовою проблемою стає стратегічне та економічне управління інформацією. Це в свою чергу потребує аналітичного підкріплення задля виявлення стратегічного застосування інформаційних ресурсів.

Особа, яка є власником веб-ресурсу або інша уповноважена особа має можливість зареєструвати свій електронний інформаційний ресурс як засіб масової інформації. Таким правом наділені:

- громадяни України;
- громадяни інших держав і особи без громадянства;
- юридичні особи України й інших держав;
- трудові колективи організацій і підприємств, при відповідному рішенні загальних зборів (конференції) [45, с.187].

На сьогодні інформаційні ресурси, які слугують основою більшості управлінських, економічних та соціальних процесів, стають все більш значущими. Внаслідок цього виникає проблема практичного створення та впровадження дієвих механізмів міждержавної координації і кооперації, розробка комплексу заходів раціонального впровадження новітніх інформаційних технологій, побудови на їх основі міждержавної взаємодії у світовому інформаційному просторі.

Необхідно наголосити під інформатизацією розуміють глобальний процес, який ґрунтується на здійсненні кардинальних змін структури та характеру світового соціального та економічного розвитку, на переході до наукоємного виробництва, сучасних видів інформаційного обміну, і здійснює позитивний вплив на більшість сфер суспільної діяльності, змінюючи характер світового розвитку, соціально-економічну галузь в ньому, рівень та якість життя суспільства.

В сьогоденнні інформація перетворюється на один із ключових ресурсів країни, а новітні системи, які є основою її створення, обробки та поширення, сприяють стрімкому прогресивному розвитку та становлять базові соціальні інфраструктури населення. Під сучасною нформаційною індустрією розуміють головний стратегічний важіль конкурентоздатності та провідний економічний сектор держави. Інформаційна політика грунтується на виконанні широкого кола урядових заходів, які спрямовані на розробку інформаційних технологій і управління ними, пов'язані із впливом інформаційних технологій і потоків інформації на конкретні установи чи галузь суспільної діяльності [70, с.6].

Цей складний багатогранний соціально-технологічний процес взаємопов'язаний із багатьма суб'єктами – підприємствами, установами, організаціями і практично всім населенняя держави. Ключовим елементом цього процесу є масове застосування інформаційних засобів і технологій, майже, в усіх сферах суспільної діяльності для радикального покращення умов праці та якості життя населення, значного підвищення ефективності всіх видів виробництва.

Основний підсумок інформатизації базується на якісному забезпеченні умов для вільного та своєчасного доступу населення до світових інформаційних ресурсів, формування потреби та усвідомлення необхідності їх використання в процесі своєї діяльності у кожного громадянина [92, с.231].

Отже, в сьогоденні виникла гостра необхідність забезпечити реальну участь України в міжнародних органах з питань формування та застосування світового інформаційного простору. Особливо необхідно звернути більше уваги на розширення участі України в міжнародних організаціях, які несуть відповідальність за розробку та формування відкритих стандартів у сферах інформатизації та телекомунікаційних технологій сучасності. Саме тому в сучасних умовах розвитку суспільства інформаційний простір України повинен розглядатись як головна складова світового та європейського

інформаційних просторів із врахуванням національних інтересів України та вдосконалення її інформаційної безпеки.

1.2. Електронні інформаційні ресурси: сутність та загальнотеоретичні положення

Основною тенденцією розвитку інформаційних ресурсів є перетворення їх в ресурси електронного формату (“оцифровування”) і подальше перенесення дедалі більшої їх частини на новітні машиночитанні носії. Це призводить до можливості нескінченного тиражування інформаційних ресурсів шляхом їх електронного копіювання, у тому числі їх пересилання по електронній пошті та за допомогою мережі Інтернет, що створює належні умови прямого доступу до необмежених масивів інформації та автоматизованої їх обробки. При цьому фізичні обсяги пристроїв пам’яті з інформацією, що зберігається різко скорочуються завдяки оптичному компакт-диску, мініатюрній флеш-карті тощо.

Під час дослідження матеріалів з цих питань першочерговим завданням стали визначення основних термінів інформаційної галузі. Таким чином, необхідно навести приклади із основної термінології електронних інформаційних ресурсів [80, с. 6].

Інформаційний ресурс – це будь-яка сутність (електронна чи інша), яка здатна передавати чи підтримувати (зберігати) інтелектуальні інформаційні відомості, у широкому розумінні дані або знання (наприклад: книга, картина, база даних, аудіо запис тощо).

Електронний інформаційний ресурс – це інформаційний ресурс, який зберігається в електронному чи комп’ютеризованому форматі та може бути досягнутий, знайдений та перетворений засобами електронної мережі або іншої електронної технології обробки даних. Будь-який електронний інформаційний ресурс включає такі аспекти поняття, як цифрова форма

фіксації інформаційних даних, комп'ютерні засоби та програмне забезпечення для відтворення та керування, електронне середовище для розповсюдження (комп'ютерні мережі та засоби сучасного телекомунікаційного зв'язку).

Електронні інформаційні науково-освітні ресурси — це електронні ресурси, які наповнюють науково-освітній інформаційний простір з метою цільового їх використання [66, с.74].

Розробка і впровадження автоматизованих інформаційних систем, а також новітніх інформаційних технологій зумовили появу наступних електронних інформаційних ресурсів: баз даних, електронних видань, мультимедіа та гіпертекстових систем.

До переваг електронних інформаційних ресурсів, можна віднести:

- можливість проводити пошук не тільки за однією ознакою, як це прийнято в масивах друкованих матеріалів, але одночасно з їх поєднанню в різних комбінаціях ознак;
- можливість проводити пошук в режимі теледоступу одночасно до безлічі баз даних, використовуючи один і той же запит;
- можливість негайного доступу до інформаційного ресурсу, в той час як друковані документи доходять до споживача протягом тривалого часу, що обчислюється місяцями після свого видання;
- оперативність пошуку (особливо у великих масивах інформаційних ресурсів), яка скорочується до хвилин в порівнянні з традиційними методами, де витрачаються дні чи тижні;
- результати пошуку забезпечують більшу точність вибірки, її глибину і повноту;
- можливість отримати інформацію про зміст статті або книги ще до її публікації, тому що швидко впроваджується практика надання авторами авторефератів на опубліковані матеріали, які після прийняття їх журналами відразу надходять в бази даних [72, с.31].

Нарешті, машинний пошук надає користувачеві великі зручності в організації праці, такі як автоматичне повторення запиту при поповненні баз даних, можливість швидкого замовлення першоджерела в режимі on-line і отримання результатів пошуку у вигляді машиночитанного файлу, придатного для подальшої обробки (введення в персональну базу даних, підготовка звітів, статей, оглядів і т.п.) [42, с.135].

Таким чином, один з головних аргументів на користь створення електронних інформаційних ресурсів – оперативний і широкий доступ до різноманітної інформації в різних областях діяльності людини, що веде до підвищення якості та ефективності результатів інформаційних технологій.

На рис. 1.2 наведені основні види електронних інформаційних ресурсів за різновидністю інформації, призначеної для сприйняття.

Рис. 1.2 Види електронних інформаційних ресурсів [34, с.5]

Основний недолік електронного інформаційного ресурсу полягає в необхідності мати комп'ютер, але в сучасному світі, це не є великою проблемою, адже більша частина населення світу має комп'ютер та володіє навичками роботи з ним.

Електронні ресурси – це інформаційні ресурси, якими керує комп'ютер, у тому числі ті, що потребують використання периферійного пристрою, підключеного до комп'ютера.

Будь-який електронний інформаційний ресурс характеризується наявністю в ньому об'єкта, який є їх джерелом, суб'єкта, що їх використовує з метою вирішення різних управлінських чи економічних завдань. Інформація про об'єкт набуває статуту електронного інформаційного ресурсу у випадку набуття змісту і форми, які можна використовувати в процесі управління та виробництва [20, с.10].

Також необхідно відмітити, що автоматизований пошук інформації надає користувачеві великі зручності в організації праці, а саме такі як автоматичне повторення запиту при поповненні баз даних, здатність швидкого замовлення першоджерела в онлайн-режимі та отримання результатів пошуку у вигляді машиночитанного файлу, придатного до подальшої обробки (введення в персональну базу даних, підготовка звітів, статей, оглядів тощо).

Таким чином, один з головних аргументів на користь створюваних електронних інформаційних ресурсів – оперативний і широкий доступ до різноманітної інформації в різних областях діяльності людини, що веде до підвищення якості та ефективності результатів інформаційних технологій.

Внаслідок стрімкого економічного розвитку темпи розвитку та потоки електронних інформаційних ресурсів надзвичайно швидко зростають. За допомогою застосування інформаційних технологій можна значно прискорити процес виконання операцій, що стосуються збирання, зберігання, пошуку, аналізу електронних інформаційних ресурсів, що циркулюють в будь-якій системі управління. Ця можливість відкриває перед суспільством

нові перспективи для майбутнього вдосконалення систем економічного зростання та відповідно свідчить про збільшення значимості сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, кількість яких з кожним днем активно зростає [36, с.203].

На рис. 1.3 наведено ключові фактори, які здійснюють негативний вплив на електронні інформаційні ресурси в нашій державі. Найважливішими, з яких вважають недостатнє державне фінансування, що є найбільш гострою проблемою, недостатній рівень якості електронних інформаційних ресурсів та значні помилки у публікації науково-дослідних матеріалів.

Рис. 1.3 Причинно-наслідковий ланцюг проблемних питань у розвитку вітчизняних ЕІР [59, с.11]

В сучасних умовах розвитку суспільства цей ресурс вважається феноменом, який кардинально відрізняється від матеріальних цінностей особи за своєю сутністю, тобто є нематеріальним ресурсом, але фізично його фіксують на матеріальних носіях і він включає до свого складу “документовані електронні інформаційні ресурси” або “масиви електронних документів”. Таким чином, електронний інформаційний ресурс являється сьогодні новим об’єктом власності, який свідчить про розвиток інноваційної сфери країни [50, с.2].

На основі проведеного детального аналізу щодо формування, зберігання та сучасної значимості електронних інформаційних ресурсів необхідно зробити висновок, що в сьогоденні електронні інформаційні ресурси стали одним з головних видів нематеріальних ресурсів, що не ототожнюються з традиційними інформаційними ресурсами, а їхнє використання стає одним з перспективних напрямків розвитку економіки не тільки підприємства, але і держави в цілому.

Зокрема, необхідно ще здійснити аналіз економічних властивостей електронних інформаційних ресурсів, об’єктом відображення яких є виробничо-господарська діяльність підприємства. В основі створення електронних ресурсів покладена концепція статичних і динамічних електронних документів, в якій кожен тип документів, що містять інформацію про конкретні факти, представляється у вигляді набору інформаційних моделей зі своїми характеристиками і атрибутами. Сучасна технологія зберігання електронних ресурсів вимагає оперативно керувати і актуалізувати інформацію, яка зберігається в інформаційних сховищах.

Для того, щоб справедливо оцінити сучасні електронні інформаційні ресурси, осмислити їхнє значення для розвитку держави та суспільства в цілому, необхідно, перш за все, здійснити поглиблений аналіз та порівняння електронних інформаційних ресурсів із традиційними інформаційними ресурсами за конкретними властивими для них ознаками, які наводяться в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Відмінні властивості традиційних та електронних інформаційних ресурсів [7, с.223]

№ п/п	Найменування ознаки	Традиційні інформаційні ресурси	Електронні інформаційні ресурси
1	Обмеження	Отримання інформаційних ресурсів з обмеженою можливістю доступу до них	Необмежена кількість електронних інформаційних ресурсів, що розміщені в мережі Інтернет
2	Спосіб надання інформації	Пошта, телеграф, кур'єр тощо	Електронна пошта, мережа Інтернет тощо
3	Форма поширення	Друковані книги, газети, журнали й інша друковані носії інформації	Комп'ютерні системи і мережі підприємств, організацій, установ, регіональних, галузевих, державних органів
4	Форма обслуговування	Паперові технології	Електронні технології
5	Характер надходження	Неупорядковані	Упорядковані
6	Звітність	На паперовому носії інформації	В електронному вигляді
7	Час пошуку	Тривалий	Дуже швидкий пошук потрібної інформації у всьому інформаційному просторі
8	Витрати часу	Великі	Мінімальні
9	Система зв'язку	Окремі засоби інформаційної техніки	Інтегровані обчислювальні мережі
10	Адміністративні функції	Окремі адміністративні функції	Послуги (Web-сервіси)
11	Законодавча База	Нормативно-правові документи щодо регулювання інформаційних ресурсів	Законодавчі акти, що регулюють формування електронних інформаційних ресурсів та їх використання

Резюмуючи вищевикладену інформацію можна дійти висновку, що традиційними інформаційними ресурсами називають ресурси, які представляють на паперових носіях. Електронні інформаційні ресурси, на відміну від попередніх, мають безліч суттєвих відмінних ознак і переваг над

традиційними інформаційними ресурсами. Однією з таких переваг вважають їхню повну незалежність від форми документа чи іншого носія, в якому електронні інформаційні ресурси запам'ятовуються та надходять до рук користувачів.

1.3. Класифікація електронних інформаційних ресурсів

В даний час в епоху становлення інформаційного суспільства відбувається цілий ряд трансформаційних процесів, що в свою чергу призводить до стрімкого розвитку системи електронних інформаційних ресурсів, представлених до уваги користувачів для задаволення їх потреб як в онлайновому, так і оффлайновому режимах.

Умови сьогодення зумовлюють перетворення електронних інформаційних ресурсів на основу для створення інформаційної продукції та надання різних інформаційних послуг. Електронні послуги вважаються різновидом інформаційних послуг. Сам термін "електронні ресурси" означає формування інформаційних ресурсів у формі, яка стане зручною не тільки для зберігання, обробки, але і в першу чергу для візуалізації та уявлення за допомогою інформаційних технологій [39, с.237].

Електронна форма означає можливість візуалізації продукту або послуги за допомогою автоматизованих комп'ютерних засобів візуалізації. Ці засоби включають не тільки комп'ютер, але й інші пристрої, наприклад, термінали, автомати з продажу квитків та ін.

Зазначимо, що на сьогоднішній день існує дуже багато різноманітних за тематикою видів електронних інформаційних ресурсів і вичерпну характеристику всім їм дати досить складне завдання, але для наведення більш детальної характеристики значущості електронних інформаційних ресурсів необхідно здійснити їх класифікацію.

На думку Савченко З. В., електронні інформаційні ресурси класифікують за наступними, характерними для них критеріями, приклад яких наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація електронних інформаційних ресурсів [80, с.9]

№ п/п	Ознаки	Приклад електронних інформаційних ресурсів
1	За ступенем структурування	від безперервного тексту, який не має розподілу на абзаци, параграфи тощо, до формального представлення інформаційних даних у базах даних
2	За типом ресурсу	- електронні дані (числові дані, символьні дані, зображення, звукові дані); - електронні програми (програмне забезпечення): системні, прикладні, сервісні; - комбіновані: інтерактивні мультимедійні онлайнові служби
3	За типами носіїв електронних ресурсів (за режимами доступу)	- локального доступу (інформаційні дані зафіксовані на окремому фізичному носієві, інформація з якого зчитується завдяки комп'ютерному пристрою); - ресурси віддаленого доступу (інформаційні дані, які подаються в інформаційних мережах, зокрема, ресурси, що розміщені в мережі Інтернет)
4	За технологією розповсюдження	- локальні електронні видання; - мережеві; - комбінованого розповсюдження
5	За характером взаємодії з користувачем	- детерміновані електронні інформаційні ресурси; - недетерміновані (інтерактивні) ресурси
6	За специфікою електронних ресурсів	- за цільовим призначенням; - за періодичністю; - за структурою; - за правовим статусом; - за наявністю друкованого еквіваленту

Всі наведені вище категорії ресурсів мають кілька рівнів поділу, що у свою чергу, забезпечує гнучкий підхід до методики каталогізації та систематизації різних типів ресурсів [14, с.10].

Електронні ресурси служать основою для отримання електронних послуг та визначають їх якість і життєвий цикл. У свою чергу життєвий цикл електронних ресурсів визначається тривалістю існування законодавчої і нормативної бази. Зміна нормативної бази веде до оновлення електронних ресурсів і допускає їх модернізацію, тобто продовжує їх життєвий цикл. У цьому випадку має місце модернізація й адаптація електронних послуг.

Особливістю реалізації сучасних інформаційних електронних ресурсів та електронних послуг є використання та облік інформаційних просторів. Концепція інтеграції інформаційного забезпечення призводить до необхідності створення єдиного інформаційного простору в масштабах країни, галузі і в масштабі окремого підприємства [25, с.108].

Процес електронізації інформаційних ресурсів вимагає програмного забезпечення, яке можна розділити на дві групи: для створення та використання електронних ресурсів. Стосовно до електронних послуг це програмне забезпечення ділиться на: перше – для створення електронних послуг і друге – для надання електронних послуг. Таке програмне забезпечення створюється і експлуатується або окремо, або спільно. Окремо програмне забезпечення створюється в тому випадку, коли група творців інформаційних послуг незалежна від групи споживачів.

Якщо інформаційні послуги функціонують в єдиному середовищі споживачів, які їх формують і модифікують, то програмне забезпечення інтегрує обидві групи. В цьому випадку одна частина конфігурує або структурує систему, а друга здійснює реальну обробку інформації, реалізацію виробничих процесів, отримання електронних документів та надання електронних послуг [31, с. 190].

В основі створення електронних ресурсів покладена концепція статичних і динамічних електронних документів, в якій кожен тип документів, що містять інформацію про конкретні факти, представляється у вигляді набору інформаційних моделей зі своїми характеристиками і атрибутами. Сучасна технологія зберігання електронних ресурсів вимагає

оперативно керувати і актуалізувати інформацію, яка зберігається в інформаційних сховищах.

Для належного оцінювання важливості електронних інформаційних ресурсів, спочатку необхідно детально дослідити їх переваги та існуючі недоліки, які наведено у рис. 1.4.

Рис. 1. 4 Множина недоліків вітчизняної статистичної інформації та наслідків її застосування

Електронний документ – інформаційний об’єкт, або певна сукупність, яку утворює будь-який тип структурованих даних, які містять закінчене інформаційне повідомлення, можуть бути авторизовані, зберігатися в

цифровій формі і відтворюватися у вигляді, сприйнятному для людини. Таким чином, електронний документ може бути розглянутий як інформаційний продукт.

Електронним документам притаманні три основні групи характеристик, за які відповідальні різні технологічні засоби:

- зберігання;
- подання;
- інтелектуальність [43, с.7].

Всякий документ, як і інформаційна модель, має форму подання. З нею також пов'язані і поняття стилю документа, тобто форма, що виявляється при відтворенні документу, тобто при його обробці текстовим процесором.

Форма електронного документа задається як опис формату, що включає в себе:

- геометрію розташування тексту електронного документа на аркуші;
- вживання певних шрифтів для певних цілей;
- спосіб представлення різних типів даних [61, с.246].

Динамічною інформаційною моделлю електронного документа є віртуальний документ. Віртуальний документ являє собою сукупність інформаційних об'єктів, побудованих або з сукупності тимчасових файлів, або в результаті взаємодії користувача з інформаційною системою. Новою формою електронних документів, що не мають аналогів серед паперових є інтерактивні документи. Вони використовують властивості модернізації, багаторівневості та многоформенности подання електронних документів. Властивість електронних документів в можливості їх безперервної модернізації, що істотно збільшує життєвий цикл і робить їх довговічнішими.

На Рис. 1.5 зображеноо множину найважливіших електронних інформаційних ресурсів, що класифікуються відносно їх суб'єктів укладання та наведено їхні приклади та типи інформації [56, с. 69].

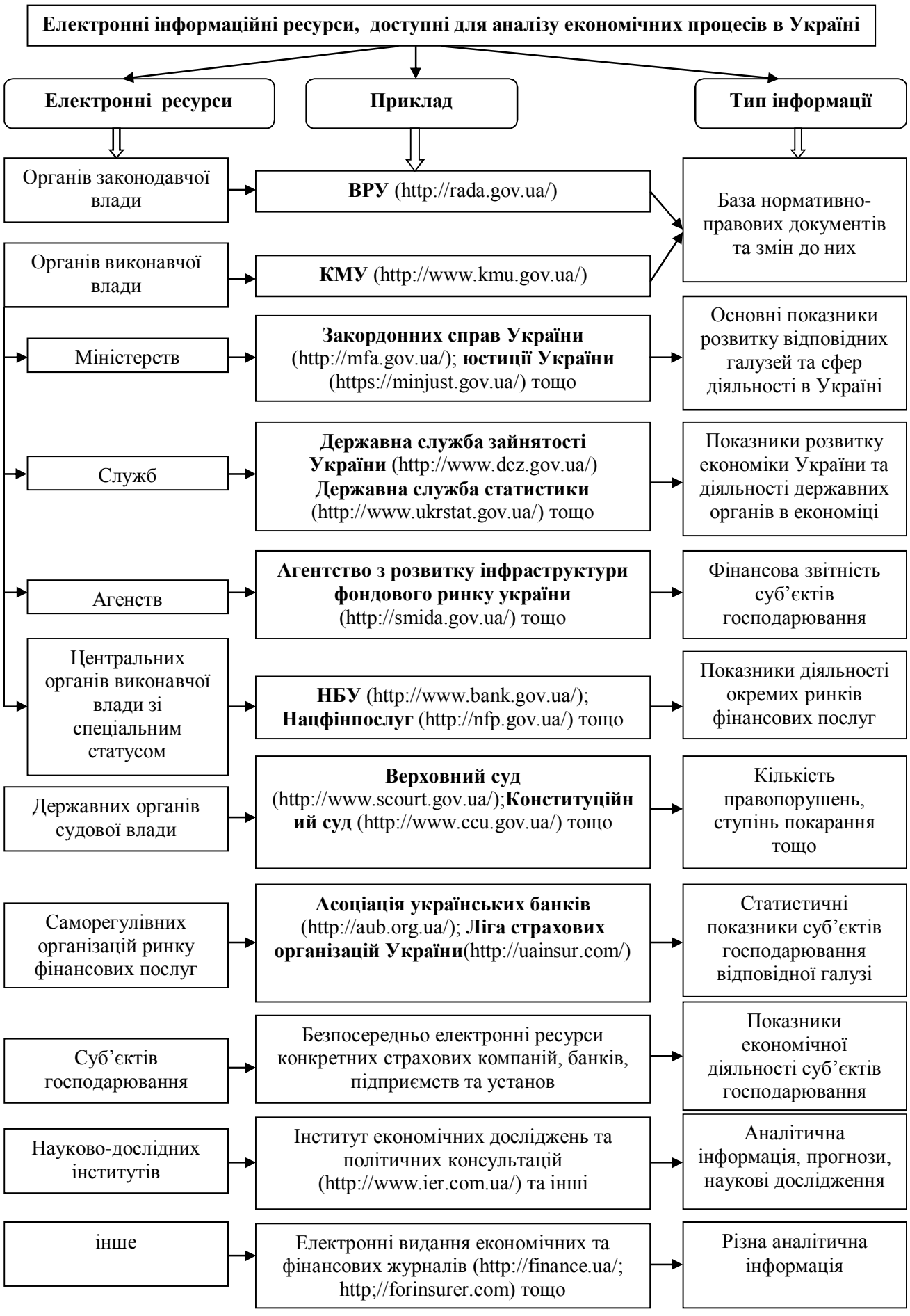

Рис.1.5. Класифікація EIP за суб'єктами укладання

Таким чином, електронна послуга пов’язана з наданням електронного документа і як варіант перекладу його в звичайну паперову форму. Завдання електронних послуг – суттєве підвищення надійності та поліпшення діяльності систем державного обслуговування, забезпечення потрібною інформацією і послугами широких верств населення.

Необхідно розрізняти інформаційні послуги і електронні інформаційні послуги або послуги в електронній формі. Інформаційні послуги можуть ставитися до некомпьютерной сфері, наприклад юридична консультація або виконання проектних робіт. Послуги в електронній формі завжди використовують комп'ютерні технології, комп’ютерні моделі, електронний документообіг та візуальну електронну форму подання.

Електронні державні послуги необхідно визначити як один із особливих видів інформаційних послуг, пов’язаних із задоволенням інформаційних потреб широких верств населення шляхом видачі електронних документів або електронної довідкової інформації, яка відображає зміст законодавчих актів і постанов. Для електронних державних послуг характерне поняття регламенту [100, с.21].

Таким чином, електронні послуги формуються на основі електронних інформаційних ресурсів. Їх життєвий цикл пов’язаний з тривалістю існування законодавчої і нормативної бази. Програмно-технологічне забезпечення може утворювати інтегровані або окремі комплекси. Отже, необхідно зробити висновок, що під електронним інформаційним ресурсом розуміють інформаційні ресурси, що розміщені в електронних базах або банках даних, у комп’ютерних системах, системах автоматизованої обробки і передачі даних. У випадку їх одержання чи передачі завдяки мережі Інтернет, їх називають веб-ресурсами.

Також необхідно акцентувати на тому, що сьогодні найпоширенішими та найвідомішими електронними інформаційними ресурсами є інформаційні ресурси, які зображено на рис. 1.6.

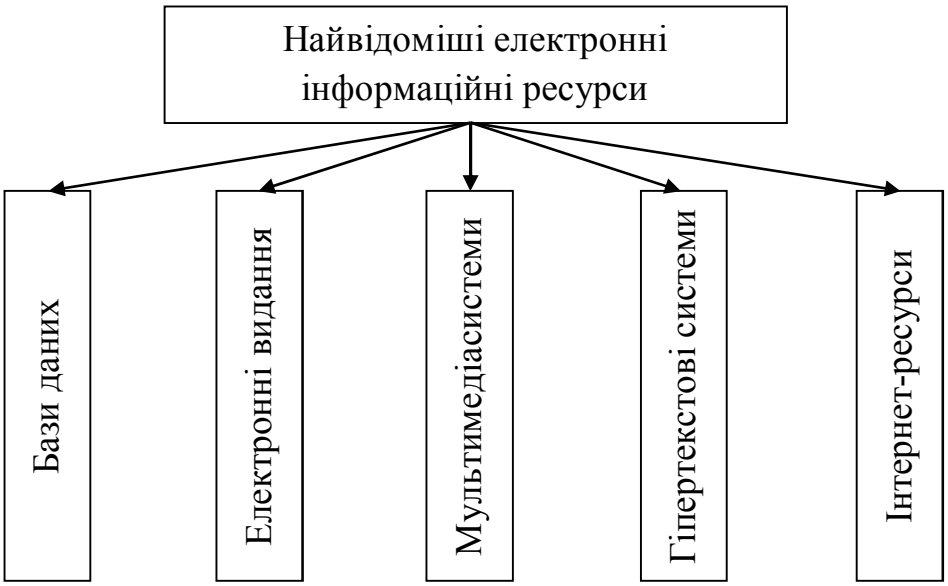

Рис. 1.6. Різновиди електронних інформаційних [29, с.75]

Найбільш численним і важливим класом інформаційних електронних ресурсів в складі інформаційних технологій є бази даних. У сучасному світі практично жодна автоматизована система управління не обходиться без користування базами даних. Бази даних стали основою більшості сучасних довідкових систем, систем автоматизованого ведення бухгалтерського обліку, експертних систем і багатьох інших. Це обумовлено перш за все їх простотою і зручністю зберігання, пошуку та вилучення даних.

База даних – це впорядкована організована сукупність взаємозв'язаних даних, призначених для зберігання, накопичення та обробки інформації за допомогою електронно-обчислювальних машин. Інакше кажучи, це відповідний набір даних, який достатній для досягнення встановленої мети і представлений на машинозчитуваних носіях у вигляді, що дозволяє здійснювати автоматизовану переробку інформації. Для створення і ведення бази даних (оновлення, забезпечення доступу до них за запитами та видачі їх користувачам) використовується певний набір мовних та програмних засобів, які називаються системою управління бази даних [58, с.300].

Залежно від функціонального призначення бази даних поділяються на наступні класи: науково-технічної інформації, дослідні, обліково-статистичні, довідкові, управлінські, навчальні, архівні та інші.

За формою подання інформації розглядаються текстові, числові, образотворчі, а також звукові (аудіо) бази даних. У загальній кількості баз даних, представлених на світовому ринку, 70% є текстовими. Однак зростання кількості та їх частка в останні роки знижуються [99, с.12].

За способом доступу бази даних класифікують наступним чином: розміщені в центрах комп'ютерних мереж, їх ще називають діалогові, або інтерактивні (доступні через комп'ютерні мережі); тиражовані в комунікативних форматах; тиражовані з програмними засобами (включаючи CD-ROM); локальні бази даних.

Незважаючи на відомі переваги компакт-дисків, зараз спостерігається поступовий перехід від CD-ROM до онлайнового способу надання інформації. Поява та швидкий розвиток інтерактивних інформаційних систем, які надають користувачам незалежно від їх географічного положення віддалений доступ до великої кількості інформаційних ресурсів зумовили появу і значне зростання баз даних. Як показує аналіз світового досвіду, бази даних є найбільш перспективною і технологічно-забезпеченою частиною інформаційних, які акумулюють найрізноманітніші знання. Вони стають вимірювачами інформаційного потенціалу країни, а можливість вільного та оперативного доступу до них – мірою інформування суспільства [76, с.248].

Наступним різновидом інформаційних ресурсів вважається електронне видання, під яким розуміють самостійний закінчений ресурс, що містить в собі інформацію, представлену в електронній формі, і призначений для тривалого зберігання та багаторазового використання з допомогою засобів обчислювальної техніки невизначеним колом користувачів, всі копії (екземпляри), якого відповідають оригіналу.

Умовно їх розділяють на два різновиди: пакетні (компакт-диски) і мережеві. Електронні документи можуть існувати не тільки в електронному

середовищі, а й бути копіями (або паралельним варіантом) друкованих видань. Їх головна відмінна ознака – вони можуть бути записані та прочитані тільки за допомогою комп'ютера. Незважаючи на наявні недоліки, на думку багатьох фахівців і користувачів, електронні журнали відкривають безліч можливостей для активного використання інформації, що міститься в них.

Головна перевага електронного видання – наявність в ньому пошукової системи, а значить, можливість аналізу його змісту, пошук потрібних відомостей за допомогою комп'ютера. Крім цього, вони мають такі переваги, як актуальність інформації, можливість оперативної передачі матеріалу, зручний пошук, розрахований на багатьох користувачів, доступ, можливість попереднього перегляду, що в результаті дозволяє економити час і місця на полицях. Кількість електронних видань за останні роки в світі інтенсивно зростає. Все більше з'являється електронних видань, що не мають друкованого аналога. Наприклад, видається журнал або реферативний журнал відразу в електронній формі, при цьому випуск його як друкованого видання припиняється [62, с.239].

Одним із видів електронних інформаційних ресурсів є мультимедіасистеми, призначені для роботи в електронному вигляді одночасно з текстом, графічними та відеозображеннями, а також зі звуком. Вони дозволяють вводити (оцифровувати) і обробляти в комп'ютері аудіо- та відеосигнали, зберігати і поширювати таку інтегровану інформацію великій кількості осіб. За допомогою таких систем проводяться відео- і телеконференції в реальному часі за участю безлічі віддалених на великі відстані учасників [96, с.127].

Для розвитку мультимедіасистем розроблено безліч програмних засобів, які крім комунікативних завдань забезпечують автоматизацію багатьох управлінських завдань. Наприклад, діалогове спілкування між людиною і машиною за допомогою голосу. Для останнього розроблена програма "Voice Pilot", яка навчає комп'ютер голосу користувача, і в результаті чого комп'ютер після запису та обробки звуку реагує на цей голос

і виконує озвучені команди. Програма “Voice for Windows від Kurzweil Applied Inteligence” забезпечує автоматичне введення тексту при надиктовці голосом з максимальною швидкістю 50-60 слів за хвилину [101, с.9].

Останнім часом стали з’являтися мультимедійні журнали, що поєднують в собі майже всі можливості мультимедійних систем. Наприклад, журнал “Аурамедіа” містить в собі рекламні ролики зі звуком і корисну інформацію: новини, останні демонстраційні фільми, різні програми тощо.

Гіпертекстові системи містять текстові чи інші документи, всередині яких розміщуються посилання на інші місця одного і того ж документа або на інші місця в інших документах. При цьому з’являється можливість, вказавши на посилання, миттєво переміщатися з одного місця в інше, з одного документа в інший. Таких посилань навіть в одному документі може бути необмежена кількість. Головне в цих системах це організація матеріалу у вигляді складного ієрархічного гіпертексту, що складається з будь-яких безлічі окремих текстів чи документів, пов’язаних між собою посиланнями.

Посилання оформляються у вигляді виділених ключових слів, картинок або інших графічних елементів, наприклад у вигляді будь-якого роду графічних кнопочок або іконок. Часто посилання виділяються кольором, натискаючи на них, користувач переходить до іншого розділу інформації. Для опису гіпертекстових документів в Інтернеті використовується спеціальна мова HTML – Hyper Text Markup Language [93, с.134].

Стрімко розвиваються інформаційні технології, які призвели до того, що найглобальнішою та досконалою системою передачі, пошуку і отримання необхідної інформації при мінімальних затратах часу і сил, став Інтернет.

Головною метою побудови Інтернету є об’єднання на основі сучасних інформаційних технологій інформаційних ресурсів в різних сферах діяльності людей у всьому світі і забезпечення вільного доступу до них будь-якому користувачеві, що має комп’ютер і зв’язок з мережею, незалежно від місця його знаходження.

Об’єднуючи локальні, національні та глобальні мережі, Інтернет став джерелом колосального за обсягом електронного інформаційного ресурсу, який розвивається найбільш динамічно з усіх існуючих в даний час і є нині найсучаснішою, інтерактивною, мобільною, гіпертекстовою, мультимедіа інформаційною системою.

В даний час мережеві технології Інтернет стають домінуючими інформаційними технологіями і дозволяють в необмеженій кількості комп’ютерів одночасно взаємодіяти один з одним в масштабі реального часу. В даний час ресурси Інтернету щодня збільшуються приблизно на 3 млн стор. в день. Більше 90% інформації в Інтернеті на англійській мові [67, с. 175].

Однак Інтернет не може поки замінити традиційну бібліотеку, що зберігає друковані документи – він лише доповнює її. У мережі в електронному вигляді присутня поки що досить обмежена кількість книг і періодичних видань, причому не всі з них знаходяться у відкритому доступі.

Розробки сучасних інформаційних технологій дозволили надати Інтернету ряд сервісних функцій, що автоматизують різноманітні процеси обміну інформацією та спілкування між людьми незалежно від часу і місця їх знаходження.

Основні сервіси Інтернету, об’єднані в чотири групи:

- мережеві системи передачі інформації;
- мережеві системи пошуку інформації;
- комунікаційні мережеві системи (електронна пошта, мережеві новини і т.д.);
- мультимедійні інформаційні системи [75, с.39].

Розглянемо основні види сервісу мережі.

Електронна пошта (E-mail) - одна з найважливіших послуг Інтернету, якою користується величезна кількість користувачів. Листи, документи і файли можуть пересилатися з одного комп’ютера на інший незалежно від місцезнаходження. Відправлене повідомлення може досягти адресата вже

через кілька хвилин, найпізніше – через кілька годин. При цьому за пересилку повідомлення не потрібно платити [86, с.3].

За допомогою Інтернету відкрилися нові можливості системи дистанційного навчання, яка дозволяє створити віртуальну освітнє середовище і забезпечити учнів пакетом лекцій і практичних занять, а також здійснювати контроль за засвоєнням знань.

До послуг Інтернету можна також віднести: телефонні переговори (IP-телефонія), відозв'язок з усім світом (програма Skype), використання всіляких довідників, словників і програм-перекладачів та ін.

Створене за допомогою Інтернету нове глобальне інформаційне середовище створило проблеми, пов'язані з накопиченням великої кількості вже доступної інформації і стрімкого безперервного зростання обсягу нових інформаційних ресурсів. Користувачі, які звертаються до пошукових систем, мають можливість здійснювати повнотекстовий пошук по цій базі даних, використовуючи ключові слова, які їх цікавлять. Видача результатів пошуку зазвичай складається з витягів рекомендованих увазі користувача сторінок і їх адрес, оформлених у вигляді гіперпосилань [51, с.95].

Основна перевага пошукових систем глобального масштабу – їх оперативність. Користувачем задається ключове слово (словосполучення) – пошуковий механізм видає результати пошуку і точні адреси тих документів, в яких це слово (словосполучення) зустрічається.

На закінчення необхідно відзначити, що Інтернет в даний час стає одним з основних і найважливіших джерел інформації і пропонує величезну кількість різноманітної інформації, яка тільки частково орієнтована на певні потреби користувача. При цьому необхідно дотримуватися певних правил пошуку та вилучення потрібної інформації. Приступаючи до пошуку інформації в Інтернеті, слід мати на увазі, що пошукові засоби не в змозі охопити весь поточний інформаційний масив мережі. Жодна пошукова система не індексує все, що є в глобальній мережі. Навіть найбільш визнані пошукові системи не можуть відобразити більше 15% інформаційного змісту

мережі Інтернету, причому ця величина постійно знижується через інтенсивне приросту обсягів інформації, що надходить [55, с.229].

Таким чином, необхідно вказати, що при заданому пошуку інформації в Інтернеті сам користувач повинен застосовувати різні методики для досягнення більш ефективних результатів пошуку. Так, в більшості випадків слід застосовувати пошукові системи і електронні каталоги в поєднанні один з одним, а в деяких випадках пошук по складному запиту краще проводити окремо в кожній пошуковій системі. При цьому треба враховувати, що застосовані методи часто призводять не до отримання необхідної інформації, а тільки до посилань на зв'язок з іншими Web-сторінками, які і зможуть дати релевантну інформацію.

Висновки до розділу 1

В умовах сьогодення поняття "інформація" все частіше усвідомлюється дослідниками як важливий стратегічний ресурс і є ключовим елементом цього процесу. Проблемним сьогодні є трактування та усвідомлення феномену під назвою "інформаційний ресурс".

Отже, на основі проведеного аналізу, можна відмітити, що інформаційні ресурси – це сукупність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо), які створені внаслідок використання певних засобів і методів опрацювання даних (технологій).

Резюмуючи вищевикладену інформацію, необхідно зробити висновок, що під електронним інформаційним ресурсом розуміють інформаційні ресурси, що розміщені в електронних базах або банках даних, у комп'ютерних системах, системах автоматизованої обробки і передачі даних. При їх одержанні чи передачі за допомогою мережі Інтернет, їх називають веб-ресурсами. Ще важливо зазначити наступне, що зараз найпоширенішими та найвідомішими електронними інформаційними ресурсами вважають такі

як: бази даних, електронні видання, мультимедіасистеми, гіпертекстові системи та інтернет-ресурси.

В сучасних умовах розвитку суспільства, можна стверджувати, що саме прогресивний розвиток електрообчислювальних технологій та засобів зв’язку зумовив активний розвиток інформатизації нашого суспільства і створив складне інформаційне середовище з численними джерелами отримання інформації і засобами її представлення та передачі.

Також необхідно акцентувати більше уваги на тому, що змістовний інформаційний ресурс, а це зареєстровані відповідним чином відомості про наукові знання і стан соціально-економічного розвитку, які створені або виявлені, мають чітко визначені закономірності деградації й оновлення, і, що інформаційний продукт, який являється предметом споживання суспільства, має бути відповідним чином оцінений та захищений.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ РОБОТИ З ЕЛЕКТРОННИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ

2.1. Основні принципи формування електронних інформаційних ресурсів в суді

Досягнення в електроніці, особливо після середини XX століття, прискорили інформаційну трансформацію суспільства радикально змінивши способи пошуку, зберігання, обробки і розповсюдження інформації. Нещодавно, інформаційно-комунікаційні технології стали технологіями загального повсякденного призначення і використовуються в усіх сферах діяльності суспільства.

Впровадження електронного документообігу в судовій системі на сучасному етапі розвитку українського суспільства має дуже важливе значення. Воно надасть змогу зменшити час проходження, обробки і впровадження документів і дозволить наблизитись нам до стандартів розвинених світових держав [52, с. 12].

В сучасних умовах розвитку суспільства для будь-якої комп'ютеризованої системи управління виникає необхідність визначення основних напрямків циркуляції електронних інформаційних ресурсів, місця їх створення, пункти збору та способи їх передачі, перелік, обсяги, склад масивів електронних інформаційних ресурсів у кожному потоці та принципи формування масивів на електронних носіях. Для аналізу організації електронних інформаційних ресурсів в Дрогобицькому міськрайонному суді було використано принципи інтегрованої обробки вихідних даних.

Засади використання автоматизованої системи документообігу Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області розроблено відповідно до вимог Закону України "Про судоустрій і статус суддів", Положення про автоматизовану систему документообігу суду (в редакції, затвердженій рішенням Ради суддів України від 05 червня 2015 року №55),

Положення про збори суддів Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області.

Правове регулювання відносин, пов'язаних із функціонуванням автоматизованої системи документообігу Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області, здійснюється цими Засадами відповідно до Положення про автоматизовану систему документообігу суду, Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про доступ до судових рішень», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про захист персональних даних» та інших нормативно-правових актів [40, с.187].

Засади визначають порядок функціонування автоматизованої системи документообігу в Дрогобицькому міськрайонному суді Львівської області, які забезпечують:

- реєстрацію вхідної та вихідної кореспонденції, в тому числі судових справ, етапів їх руху;
- об'єктивний та неупереджений розподіл судових справ між суддями з додержанням принципів випадковості та в хронологічному порядку надходження судових справ, з урахуванням завантаженості кожного судді (збалансованого навантаження);
- визначення присяжних та народних засідателів для судового розгляду з числа осіб, які внесені до відповідних списків;
- надання фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду судових справ у випадках, встановлених законом;
- оприлюднення передбаченої Положенням про автоматизовану систему документообігу суду інформації для розміщення на веб-сайтах судів веб-порталу «Судова влада України»;

- виготовлення та збереження оригіналів електронних документів суду;
- централізоване зберігання оригіналів електронних документів суду та інших процесуальних документів, в тому числі оригіналів електронних судових рішень, виготовлених судом;
- підготовку та автоматичне формування статистичних даних, узагальнюючих, аналітичних показників, отриманих на підставі внесеної до автоматизованої системи інформації;
- видачу копій судових рішень, виконавчих документів на підставі наявних у автоматизованій системі даних;
- автоматичне надсилання засобами електронного зв'язку оригіналів електронних документів суду (в тому числі судових повісток у вигляді SMS-повідомлень) учасникам судового процесу за їх заявками;
- передачу судових справ до електронного архіву.

У Дрогобицькому міськрайонному суді Львівської області як місцевому загальному суді використовується комп'ютерна програма «Д-3», розроблена адміністратором автоматизованої системи для загальних судів.

Сучасні заходи для автоматизації технологічних процесів обробки інформації в суді забезпечуються завдяки можливостям автоматизованої системи, яка полягає у виконанні наступних завдань:

- реєстрація та розподіл вхідної кореспонденції, реєстрація вихідної кореспонденції та внутрішніх документів суду;
- розподіл судових справ між суддями, визначення запасного судді, слідчого судді, присяжних та народних засідателів;
- взяття на контроль та здійснення контролю за виконанням вхідних та внутрішніх документів суду, інформування голови суду, керівника апарату суду та особи, відповідальної за опрацювання документа, про закінчення строків його виконання;

- фіксування етапів проходження документів до їх передачі в електронний архів, а також передачі судових справ з однієї судової інстанції до іншої;
- реєстрація процесуальних дій та документів у судовій справі;
- регулювання дотримання процесуальних строків розгляду судової справи та інформування головуючого судді, голови суду та секретаря судової палати про закінчення цих строків;
- застосування електронно-цифрового підпису для підписання оригіналу електронного документа суду;
- пошук судових справ та документів за їх реквізитами;
- індексація документів та їх контекстний пошук;
- створення та видача копій судових рішень та виконавчих документів на підставі даних, що містяться в автоматизованій системі, в тому числі надсилання засобами електронного зв'язку оригіналів електронних судових рішень;
- зберігання текстів судових рішень та інших документів, створених у автоматизованій системі;
- відправлення оригіналів електронних судових рішень до Єдиного державного реєстру судових рішень;
- надання в установленому законом порядку інформації про стан розгляду судових справ;
- підготовка та автоматичне формування статистичних даних, узагальнюючих, аналітичних показників, отриманих на підставі внесеної до автоматизованої системи інформації;
- надсилання засобами електронного зв'язку оригіналів електронних документів суду та текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень;
- передача судових справ до електронного архіву;

- надсилання оригіналів електронних документів суду до державних реєстрів та інформаційних систем інших державних органів і установ [8, с.3].

Вхідна кореспонденція, в тому числі процесуальні документи, приймається і опрацьовується користувачами автоматизованої системи, які мають доступ до автоматизованої системи відповідно до їх функціональних обов'язків, і реєструється в автоматизованій системі в день її надходження. У випадку неможливості здійснити реєстрацію вхідної кореспонденції в день її надходження, така кореспонденція реєструється в автоматизованій системі в строк, визначений у розпорядженні керівника апарату суду із зазначенням причин встановлення такого терміну.

Кожній судовій справі надається єдиний унікальний номер, який формується автоматизованою системою автоматично в суді першої інстанції та залишається незмінним незалежно від проходження судової справи в інстанціях чи надходження судової справи за підсудністю з іншого суду будь-якої юрисдикції, в тому числі в разі повторного надходження судової справи після її належного оформлення, та який повинен обов'язково вказуватися судами всіх інстанцій в судовому рішенні [44, с.95].

Принципи функціонування автоматизованої системи документообігу суду затверджуються на основі Рішення зборів суддів Дрогобицького районного суду Львівської області та вносяться до автоматизованої системи не пізніше робочого дня, що настає після проведення цих зборів.

Кабінет електронних сервісів електронного суду виконує наступні основні дії:

- сплата судового збору онлайн – інформація про реквізити для сплати судового збору, можливість формування квитанції та онлайн сплати судового сбору;
- інформація щодо стадій розгляду судових справ – інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги,

заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух справи з одного суду до іншого;

- єдиний державний реєстр судових рішень – автоматизована система збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень;
- надсилання процесуальних документів електронною поштою учасникам судового процесу – обмін електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді;
- надсилання судової повістки у вигляді SMS-повідомлень – надсилання судами учасникам судового процесу та кримінального провадження текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень;
- оприлюднення відомостей у справах про банкрутство – надання вільного доступу до інформації щодо перебування суб'єктів підприємницької діяльності (контрагентів, боржників, поручителів тощо) у процедурі банкрутства [63, с.5].

Розглянемо детальніше деякі із вищеописаних послуг:

На офіційному веб-порталі Судова влада України (http://court.gov.ua/) запроваджено новий функціонал – можливість користувачів порталу перегляду, пошуку та друку інформації щодо стадій розгляду судових справ.

Інформація надається для справ, змінених після 28 травня 2015 року Такі зміни впроваджено на виконання вимоги частини 2 ст. 11 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», яка передбачає, що інформація про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату і час судового засідання, рух

справи з одного суду до іншого є відкритою та підлягає оприлюдненню на офіційному веб-сайті судової влади України.

Веб-сайт Єдиного державного реєстру судових рішень містить такі основні підрозділи: загальні положення, пошук на сайті, пошук на сайті за текстом, використання спеціальних знаків при пошуку, використання логічних операторів при пошуку, пошук на сайті за розширеними параметрами, використання результатів пошуку, перегляд знайденого документа, використання інформаційно-правової електронної бази.

До Реєстру вносяться судові рішення Верховного Суду України, вищих спеціалізованих, апеляційних та місцевих судів – вироки, рішення, постанови, накази, ухвали, окремі ухвали суду, що ухвалені судами у кримінальних, цивільних, господарських справах, у справах адміністративної юрисдикції, у справах про адміністративні правопорушення, крім судових рішень, які містять інформацію, що є державною таємницею.

Судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 року № 3262-IV.

База даних Реєстру містить інформацію довідкового характеру. Будь-яка текстова, графічна або інша інформація, представлена на офіційному веб-порталі судової влади України, захищена авторським правом. Цей захист розповсюджується на програмне забезпечення, пошукові алгоритми, оформлення та структуру сторінок, а також , базу даних [84, с.193].

Сайт складається зі сторінок:

- Головна – містить поля вводу параметрів для виконання пошуку документів. Пошук виконується за текстом судового рішення або за розширеними параметрами. Результати пошуку відображаються у вигляді таблиці з посиланнями на документ.

- Законодавство – містить посилання на законодавчі документи. Для того, щоб переглянути документ, необхідно натиснути на посилання. У новому вікні відобразиться текст документа.
- Контакти – містить інформацію про реквізити інформаційно-технічного адміністратора ЄДРСР: найменування, адреса, номер телефону та інтерфейс для відправлення повідомлення.
- Правила – містить інформацію про правила роботи з Єдиним державним реєстром судових рішень.
- Допомога – містить інформацію про користування сайтом, його можливості та зміст.
- Повний доступ – виводить додаткову форму для реєстрації фахівців, що відповідно до законодавства мають право на повний доступ до даних Реєстру.

З 17 червня 2013 року у всіх місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції запроваджено порядок щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді.

Наказом Державної судової адміністрації України від 07 листопада 2016 року № 227 затверджено новий Тимчасовий регламент надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження [87, с.206].

Сьогодні будь-який громадян має можливість одержувати процесуальні документи в електронному вигляді паралельно з документами у паперовому вигляді. Відповідно ця можливість надається всім громадянам в Дрогобицькому міськрайонному суді.

Для отримання процесуальних документів в електронному вигляді в Дрогобицькому міськрайонному суді необхідно виконати наступні дії:

1. Зареєструватися в системі обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу (завести поштову скриньку електронного суду), розміщеній на офіційному веб-порталі судової влади України за адресою: mail.gov.ua.

2. Подати до суду заявку про одержання процесуальних документів в електронному вигляді, яку потрібно роздрукувати на офіційному веб-порталі судової влади України. Процесуальні документи у відповідній справі, що видані після дати подання вказаної Заявки до суду, в обов'язковому порядку будуть надіслані в електронному вигляді на зареєстровану електронну адресу учасника судового процесу в домені mail.gov.ua, яка зазначена в Заявці.

З 01 жовтня 2013 року у всіх місцевих та апеляційних загальних судах запроваджено порядок щодо надсилання судами учасникам судового процесу та кримінального провадження текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень (згідно з наказом Державної судової адміністрації України № 119 від 20 вересня 2013 року «Про реалізацію проекту щодо надсилання судами SMS-повідомлень учасникам судового процесу у місцевих та апеляційних загальних судах») [8, с.3].

Цей проект також запровадили в Дрогобицькому міськрайонному суді. Для одержання тексту судової повістки в електронній формі у вигляді SMS-повідомлення учаснику судового процесу треба подати до суду відповідну заявку та обов'язково вказати свій номер мобільного телефону в даній заявці

Судова повістка в електронному вигляді буде надходити учаснику судового процесу, тобто за допомогою SMS-повідомлення від суду до абонентів мобільних операторів (Київстар, МТС, Life) під коротким альфанумеричним ім'ям SUDPOVISTKA. Для абонентів CDMA операторів (PEOPLEnet та Інтертелеком) SMS-повідомлення від суду надходять під коротким номером 4116 [91, с.7].

Також можливе застосування офіційного оприлюднення даних, яке відбувається у випадках, передбачених Законом, а саме офіційному оприлюдненню підлягають наступні дані:

- оголошення про проведення загальних зборів кредиторів у процедурі санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство;
- повідомлення про прийняття до розгляду заяви про затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство;
- оголошення про порушення справи про банкрутство;
- повідомлення про введення процедури санації;
- повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- повідомлення про поновлення провадження у справі про банкрутство боржника у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною або її розірванням;
- оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника;
- повідомлення про результати аукціону з продажу майна боржника;
- повідомлення про скасування аукціону з продажу майна боржника;
- оголошення про порушення справи про банкрутство і відкриття процедури санації відповідно до статті 94 Закону [69, с.5].

Зміст оголошення (повідомлення), яке підлягає офіційному оприлюдненню, повинно відповідати вимогам законодавства України. Оголошення (повідомлення), які офіційно оприлюднено, зберігаються на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України. На цьому веб-сайті цілодобово забезпечується вільний безкоштовний доступ до офіційно оприлюднених оголошень.

Необхідно зауважити, що технології, упроваджені в роботу судочинства, мають відповідати сучасним вимогам. Окремі елементи електронного суду наявні в кожному суді. Це, наприклад, – система електронного діловодства, а також Єдиний реєстр судових рішень. Питання в тому, наскільки готові до електронного документообігу самі учасники

процесу. Очевидно, що впровадження інформаційних технологій передбачає доступ до них обох сторін. Однак нині не всім сторонам судочинства може бути надано такий доступ.

Таким чином, можна зробити висновки, що впровадження інноваційних інформаційно-технологічних процесів у діяльність органів судової влади та процес здійснення правосуддя зумовлені закономірним розвитком сучасних засобів масової комунікації та їх поширенням на всі сфери людської діяльності. Їх поетапне запровадження та комплексне застосування стає реальною запорукою для поліпшення доступу до правосуддя та його якісних характеристик.

Перспективи розвитку електронного документообігу в судових органах України слід спрямувати на вдосконалення технічних, програмних та інформаційних засобів ведення судового документообігу України. Для досягнення поставлених цілей необхідно здійснювати проведення систематичної роботи з підготовки та перепідготовки спеціалістів установи, які займаються діловодством в судовій сфері, а ще здійснюють технічне забезпечення введення, передачі та зберігання електронних документів. За умови дотримання всіх процесуальних та технічних вимог, електронний документообіг у судовій системі України буде повністю впроваджено з урахуванням міжнародного досвіду [60, с.19].

2.2. Характеристика та видова класифікація електронних доказів у судовій практиці

Електронними доказами, які також відомі як цифрові докази, являється який-небудь засіб, вироблений чи збережений за допомогою електронних засобів, що подаються до суду для проведення судових процесів. Вони можуть включати до свого складу обладнання, таке як комп'ютери, зовнішні накопичувачі і будь-які файли, що зберігаються на цих пристроях. Також до

них належить електронна пошта, текстові документи, цифрові фотографії і аудіо файли.

Публічні джерела інформації, які також можуть використовуватись в якості електронних доказів включають відеоспостереження і аудіозаписи, звіти про операції банкомату, зібрані звіти про доступ до дверей або ліфтів, які використовують електронні ключі [73, с.149].

Існує кілька загальних характеристик електронних доказів, які відрізняють їх від елементів, що традиційно подаються до суду для судового розгляду. Одна суттєва особливість полягає в тому, що їх, як правило, легко копіювати, що означає, що їх також може бути важко повністю знищити. Електронні докази також можна легко змінити, що призведе до проблем при спробі визначення їх достовірності та точності наведеної в них інформації.

Після отримання електронних доказів, суд зобов'язаний визначити чи є вони достовірними і яке відношення мають до справи. Це включає в себе провірку доказів на те чи є вони законними і чи були отримані на законних підставах.

Дослідження показує, що суди є непослідовними у своєму зверненні до різних веб-сайтів чи інших електронних доказів. Різні суди відносяться до електронних доказів по-різному. Деякі суди вимагають авторизації від власника сайту, інші шукають аутентифікації з департаменту інформаційних технологій. Суди послідовно визнають засоби електронної інформації в якості доказів при відповідній для цього основі. З іншого боку, електронні записи часто можуть бути виключені із доказів у випадках, де адвокати не змогли закласти фундамент або подолати заперечення, що експонат не являється чуткою.

Більшість теоретиків і практиків вважають, що до складу електронних доказів відносять лише електронні документи [21, с.85].

Дана позиція обгрунтовується архаїчним підходом законодавства до правового регулювання засобів доказування в ЦПК України. Відповідно до ч. 2 ст. 65 ЦПК України магнітні, електронні та інші різноманітні носії

інформації, в яких міститься аудіовізуальна інформація про обставини, що є важливими для справи і виступають в якості речових доказів, а отже, аудіо- та відеозаписи в електронно-цифровій формі, що не мають носія інформації, не належать до змісту новітнього поняття електронних доказів.

Згідно зі ч. 1 ст. 64 ЦПК будь-які листування службового або особистого характеру чи витяги з них, які включають до свого складу дані про обставини важливі для справи – це письмові докази, а тому будь-які електронні сповіщення (SMS-повідомлення, електронна пошта тощо) також не відносяться до "електронних доказів". Інформація з мережі Інтернет, яку неможливо зберегти та долучити до складу матеріалів справи, не регулюється законодавством України, саме тому бути доказом відповідно ніяк не може. Звідси, стає зрозуміло, що не залишається більше нічого, що можна було б віднести до електронних доказів, окрім документів, які мають електронну форму [52, с. 12].

Деякі вчені наголошують, що не всі електронні докази можуть бути кваліфіковані як документи, адже існують ще електронні речові докази. Наприклад: результати контролю, записи телефонних та різних ділових розмов, підсумки контролю повідомлень тощо. З огляду на застосування цифрової техніки при їх одержанні зазначені вище результати будуть електронними речовими доказами [73, с. 150].

Відомий професор О. Т. Боннер першим розпочав дослідження в галузі нетрадиційних засобів доказування. Хоча досліднику не вдалося здійснити чіткої класифікації новітніх джерел інформації, які можуть виступати доказами в суді, проте він досить чітко вказав на найбільш поширені їх види. На думку автора, до них належать:

- аудіо- та відеозаписи;
- електронні документи;
- відомості, отримані з мережі Інтернет;
- електронна пошта;

- свідчення спеціальних технічних засобів (прилади для обліку витрат електроенергії, води і т.д.; прилади визначення швидкості руху транспортного засобу, ступеня алкогольного сп’яніння водія тощо);
- основні елементи “електронного судочинства” (відеоконференції, офіційні веб-сайти судів, листування електронною поштою, автоматизовані судові інформаційні системи тощо) [19, с.45].

Дослідниця М. О. Мітрофанова стверджує, що різноманітність видів електронних засобів доказування достатньо велика, тому перечислити всі просто неможливо. Проте можна віднести їх до тієї чи іншої групи індивідуально-визначених предметів:

- магнітні (дискети, різні магнітні стрічки, жорсткі диски ЕОМ, магнітні картки і т.д.)
- оптичні (компакт-диски);
- напівпровідникові (засновані на мікросхемах, в яких інформація закріплюється в кристалічних решітках напівпровідників) [63, с.9].

Одним із перших вітчизняних науковців, який на дисертаційному рівні звернувся до основни проблем використання в цивільному судочинстві електронних доказів, є А. Ю. Каламайко. На думку вченого, необхідно виділяти такі види електронних засобів доказування залежно від особливостей їх форми:

- звуко- та відеозаписи;
- електронні документи;
- інша інформація в електронній формі.

Крім цього, за джерелом походження серед електронних засобів доказування автор виділяє файли, які були створені користувачем та файли – створені за допомогою комп’ютерної системи (тобто самим електронним середовищем) [41, с. 10].

На підставі вищевказаної інформації, можна стверджувати, що визначення видів електронних доказів є досить нелогічним і позбавлене прикладного сенсу. Перш за все, це пояснюється неможливістю уникнення порушень законів логіки. Звісно, поділ будь-якого поняття на види повинен відбуватися за єдиним критерієм, підставою поділу. По-друге, необхідно наголосити, що обсяг змісту видових понять має повністю охоплювати зміст родового поняття.

Як вже стало зрозміло, з наведених вище класифікацій електронних доказів, вимоги законів логіки не дотримувались.

Причиною цього є те, що науково-технічний прогрес відбувається з надзвичайною швидкістю, тому передбачити всі можливі види засобів доказу, які можуть фіксувати, зберігати та утримувати інформацію в цифровій формі, просто неможливо. З цього випливає, що дотримання вимог логічності поділу понять залишається практично неможливим.

Звідси, замість намагань виділити окремі види електронних доказів, здатних подати цифрову інформацію до суду, фахівці пропонують відмовитися від цієї ідеї взагалі, а натомість відповідним чином чітко закріпити в законодавстві “широке” визначення поняття електронних доказів, яке дасть можливість “підвести” під нього будь-які електронно-оптичні пристрої, які взмозі переносити цифрову доказову інформацію сьогодення та в майбутньому [17, с.42].

Таким чином, під електронними доказами дослідники розуміють інформацію про факти та обставини в цифровій формі, яка зафіксована за допомогою передбачених законом електронних матеріальних носіїв, або така, що поширюється по каналах електрозв’язку, на підставі якої суд висуває висновки про наявність або відсутність фактів і обставин, що обґрунтовують вимоги та заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інших обставин, які є важливими для вирішення справи, зібрану, подану та досліджену з дотримання процесуальної форми доказів.

Необхідно також погодитися з думкою про те, що в сучасних умовах розвитку суспільства краще говорити не про окремі різновиди електронних доказів, а лише про найбільш поширені види джерел цифрової інформації, яка використовується учасниками цивільного процесу в якості змісту електронних доказів (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Різновиди джерел цифрової інформації, яка використовується учасниками цивільного процесу в якості змісту електронних доказів

До них відносять:

а) електронні повідомлення. До них, належать листування електронною поштою, SMS/MMS повідомлення тощо.

б) електронні документи. Під електронним розуміється документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа (відповідно до визначення, даного в Законі України “Про електронні документи та електронний документообіг”). Специфічними рисами електронних документів є:

- те, що вони вимагають обов'язкового використання особливих реквізитів;
- фіксуються на спеціальних електронних носіях;
- існування окремої, визнаної учасниками електронного документообігу чи затвердженої компетентними органами процедури перетворення цифрових даних на традиційний документ;
- неможливість безпосереднього сприйняття без допомоги спеціальних технічних і програмних засобів [93, с. 135];
- за своїм змістом переважно електронні документи є правочинами. У практиці цивільного судочинства електронні документи є дуже рідкісним явищем, що свідчить про недостатній розвиток електронного документообігу.

в) інформація, отримана з глобальних інформаційних систем. Це найбільший вид електронних доказів за обсягом інформації, яка може бути використана в якості доказу. Наприклад: інформація щодо офіційного курсу гривні до іноземних валют з офіційного веб-сайту Національного банку України; інформація з державних реєстрів, інформація з офіційних прес-релізів, розміщена на офіційних веб-сторінках органів державної влади тощо.

г) аудіо- та відеозаписи. Цей різновид пропонують розмежовувати, як електронні докази, на два види в залежності від їх можливості надання суду носія, що зберігає аудіо- чи відеозапис. Коли матеріальний носій можна представити в суді, то такі електронні докази необхідно вважати безпосередньо “аудіо- чи відеозаписом”. Такі докази у судовій практиці зустрічаються найчастіше. Якщо ж для ознайомлення зі змістом аудіо- чи відеозапису необхідним є використання мережі Інтернет, тоді – це “інформація, отримана з глобальних інформаційних мереж”. Ці електронні докази зустрічаються в цивільному судочинстві значно рідше. Суть цього поділу полягає в здійсненні дослідження: перші на сьогодні

досліджуватимуться як речові докази, а дослідження других наразі не врегульовано чинним законодавством, що є нині одним із недоліків вітчизняного законодавства [64, с.265].

Таким чином, в теорії цивільного процесуального права немає єдиної точки зору на класифікацію видів електронних доказів. Вказані вище поділи поняття електронних доказів на види є некоректними з точки зору логіки, адже вони не дотримуються правил поділу понять. Це означає, що їх слід сприймати лише як ознайомчий огляд найбільш поширених різновидів електронних доказів за джерелами цифрової інформації, що зустрічаються в судовій практиці.

Резюмуючи вищевикладену інформацію, необхідно зазначити, що сьогодні для нашої держави дуже важливо здійснити чітке закріплення на законодавчому рівні поняття електронних доказів, яке буде широким за своїм змістом, тобто виражатиметься за допомогою оціночних понять. Це створить можливість назавжди закріпити в загальні вимоги, яким повинен відповідати електронний доказ, що не дасть можливості науково-технічному прогресу випередити прогрес цивільного процесуального законодавства України.

2.3. Аналіз засобів впровадження і застосування системи електронний суд (e-court)

Імплементація у вітчизняну правову систему стандартів європейського судочинства щодо забезпечення права на справедливий суд передбачає, зокрема, втілення заходів щодо дотримання строків розгляду і вирішення справи. Вагомим кроком нашої держави в даному напрямку є запровадження проекту «Електронний суд», який передбачає обмін електронними документами між судом і учасниками судового процесу й електронного доступу до правосуддя. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції та інших установ судової системи встановлює, що одним з основних моментів цієї програми є скорочення термінів розгляду

судових справ і підвищення доступу до правосуддя на основі комплексного використання новітніх інформаційних технологій [88, с.4].

Згідно з наказом Державної судової адміністрації України від 31 травня 2013 року «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» зі змінами, внесеними наказом Державної судової адміністрації України від 14 червня 2013 року, з 17 червня 2013 року, в усіх місцевих і апеляційних судах загальної юрисдикції запроваджується порядок щодо обміну електронними документами між судом і учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з їх паперовим аналогом. Отримавши позитивну оцінку з боку практиків-юристів, було продовжено впровадження проекту електронного судочинства і на підставі наказу Державної судової адміністрації з 1 жовтня 2013 року в усіх місцевих і апеляційних загальних судах запроваджено проект щодо надсилання судами учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень [90, с.8].

Цей крок логічно зумовлений розвитком сучасних інформаційних і комунікаційних технологій та їх застосуванням у всіх сферах суспільного життя. Їх упровадження у діяльність органів судової влади особливо актуальне в умовах масової інформатизації не тільки українського суспільства, але й світового співтовариства. Однак практична реалізація проекту електронного судочинства, перебуваючи на початковому етапі, стикається з проблемою недостатнього правового регулювання порядку його втілення у галузевих процесах.

На виконання Указу Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» Державна судова адміністрація розробила і затвердила Концепцію створення Єдиної судової інформаційної системи. Головною метою її створення та функціонування є інформаційна та технологічна підтримка судочинства на принципах дотримання балансу між

потребою громадян, суспільства і держави у вільному обміні інформацією і необхідними обмеженнями на її розповсюдження.

У межах створення та удосконалення Єдиної судової інформаційної системи України реалізується проект «Електронний суд». Так, наказом Державної судової адміністрації України від 27 січня 2012 року «Про утворення міжвідомчої робочої групи з розробки пілотного проекту «Електронний суд»» утворено дану групу, серед завдань якої аналіз функціональних і технологічних можливостей інформаційної інфраструктури судів загальної юрисдикції.

На думку керівника проекту «Електронний суд» О. Самборської, його основними завданнями є поліпшення умов роботи працівників судів, а також забезпечення швидкого, а головне, зручного доступу громадян до правосуддя. Електронний суд – це суд, двері якого відчинені цілодобово та в якому немає черг [84, с.195].

Пріоритетними завданнями проекту є забезпечення відкритого доступу учасників процесу до інформації шляхом створення сучасних інтернет-ресурсів і встановлення в приміщеннях судів інформаційно-довідкових кіосків, поетапний перехід до електронного обміну процесуальними документами між судом і учасниками процесу із застосуванням електронного цифрового підпису, до електронного обміну інформацією з базами даних інших державних органів та установ, до забезпечення повної комп'ютеризації процесів судового діловодства, формування єдиного електронного архіву судових документів.

Запровадження у вітчизняне судочинство проекту «Електронний суд» – безумовна новація, яка зумовлена загальносвітовим інформаційним прогресом. З метою ознайомлення з його основними положеннями, особливостями функціонування та порядком упровадження 21 серпня 2013 року відбувся семінар «Реалізація проекту «Електронний суд» – алгоритм дій» за участю Державної судової адміністрації України, Центру сертифікації ключів інформаційно-довідкового департаменту Міндоходів України,

адвокатів та інших юристів-практиків. За результатами обговорення правнича спільнота прийшла до висновку, що впровадження інформаційних технологій у судах – це не данина моді, а досконалий засіб для досягнення прозорості в діяльності судів, один зі способів забезпечення доступу до судочинства, деперсоніфікація взаємовідносин людини і громадянина у взаєминах з представниками судової влади, що впровадить створення єдиного «пункту контакту» громадян і організацій з судовими структурами, а це стає ще одним важелем у протидії корупції в судочинстві [53, с.21].

Аналіз нормативно-правових актів, присвячених регулюванню процесу реалізації проекту «Електронний суд», дозволяє зробити висновок, що для його втілення необхідно пройти такі два етапи:

- направлення процесуальних документів суду учасникам судового процесу засобами електронного зв'язку та надсилання судових повісток у вигляді 8М8-повідомлень;
- внесення відповідних змін у процесуальне законодавство; матеріально-технічне забезпечення проекту, повноцінний обмін електронними документами між судом і учасниками процесу; можливість направлення електронних запитів інформації та отримання електронних відповідей на них; використання електронних платежів для оплати судових витрат тощо [22, с.210].

Нині ми знаходимось на завершені першого етапу, метою якого є не тільки запровадження вказаних заходів, але й їх апробація на практиці з метою виявлення проблем, ускладнень, можливих недоробок, які і визначатимуть основний напрямок діяльності з упровадження електронного судочинства на другому етапі.

Заходи, спрямовані на реалізацію першого етапу проекту «Електронний суд», мають два аспекти:

- надсилання процесуальних документів електронною поштою учасникам судового процесу;

- надсилання судової повістки у вигляді SMS-повідомлення.

Порядок надсилання процесуальних документів електронною поштою учасникам судового процесу передбачає можливість кожного з них отримувати процесуальні документи в електронному вигляді паралельно з документами у паперовому варіанті. Для отримання процесуальних документів в електронному вигляді необхідно зареєструвати поштову скриньку електронного суду на офіційному веб-порталі судової влади України за адресою mail.gov.ua.

Реєстрація відбувається шляхом заповнення відповідної реєстраційної форми, у якій зазначаються такі відомості:

- найменування для юридичних осіб або прізвище, ім'я, по батькові для фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- для юридичних осіб ідентифікаційний код юридичної особи, для фізичних осіб і фізичних осіб-підприємців – ідентифікаційний номер платника податків – фізичної особи (у разі відсутності ідентифікаційного номера – серія та номер паспорта громадянина);
- адреса місцезнаходження або місця проживання;
- адреса особистої електронної пошти (e-maii), номери телефонів (факсів);
- інформація про особу, яка внесла дані (ПІБ, посада, номер телефона);
- дата та час заповнення, які проставляються автоматично;
- згода суб'єкта персональних даних на обробку персональних даних (для фізичних осіб) [41, с.15].

Після реєстрації особа повинна подати до суду заявку про намір отримувати процесуальні документи в електронному вигляді. З дати подання вказаної заявки до суду та її реєстрації в автоматизованій системі документообігу всі процесуальні документи будуть надходити в

електронному вигляді на зареєстровану електронну адресу учасника судового процесу. Це значно прискорює процес ознайомлення осіб з процесуальними документами у справі, оскільки після їх підписання електронним цифровим підписом судді вони автоматично надсилатимуться учаснику процесу, який їх отримає впродовж години.

Електронний обмін процесуальними документами потребує обов'язкового використання електронного цифрового підпису, який можна отримати в акредитованому центрі сертифікації ключів. Однак упровадження електронного цифрового підпису як складової частини проекту «Електронний суд» ще знаходиться на початковому етапі, і подальші дії повинні бути спрямовані саме на удосконалення процедури його видання та проведення роз’яснювальної роботи щодо його використання користувачами системи електронного судочинства.

Другим аспектом запровадження проекту «Електронний суд» є можливість надсилання судової повістки у вигляді SMS-повідомлення. Порядок надсилання учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень визначає, що їх формування та надсилання здійснюється засобами автоматизованої системи документообігу в електронному вигляді шляхом відправки SMS-повідомлень [29, с.65].

Для отримання тексту судової повістки в електронній формі за допомогою SMS-повідомлення учаснику судового процесу потрібно подати до суду відповідну заявку. Така заявка оформляється безпосередньо в суді або шляхом роздруковування та заповнення форми, яка розміщена на офіційному веб-порталі судової влади України. У ній обов'язкова вказівка номера мобільного телефона учасника судового процесу, який може бути номером будь-якого з операторів мобільного зв'язку України.

Наразі застосування електронних судових повісток здійснюється у справах цивільного та кримінального судочинства відповідно до ст. 135 Кримінального процесуального кодексу України та ч. 6 ст. 74 Цивільного

процесуального кодексу України, які передбачають можливість інформування учасників процесу за допомогою телефону або іншими засобами зв'язку, що забезпечують фіксацію повідомлення. Зміст такої повістки визначається ст. 137 Кримінального процесуального кодексу України або ст. 75 Цивільного процесуального кодексу України, залежно від виду судочинства. Формування тексту судової повістки, облік та її відправка у вигляді SMS-повідомлення здійснюється в автоматизованій системі документообігу суду. Судова повістка додається до електронної обліково-статистичної картки справи як документ по справі, після чого автоматично доставляється у вигляді SMS-повідомлення на номер мобільного телефона особи [40, с.98].

Оскільки як у цивільному, так і в кримінальному процесі важливе отримання відомостей про належне повідомлення учасникі в судочинства про час і місце розгляду справи, то цей аспект врахований у діяльності електронного судочинства. Результат доставки SMS-повідомлення на номер мобільного телефона учасника (дата і час доставки або причина недоставки) автоматично розміщується у відповідному електронному реєстрі автоматизованої системи документообігу. Відповідальний працівник апарату суду роздруковує таке повідомлення та долучає його до матеріалів справи.

Зауважимо, що використання електронних засобів зв'язку передбачено не тільки щодо судів загальної юрисдикції, але й у виконавчому провадженні та процесі реалізації рішень Європейського суду з прав людини. Зокрема, у процесі взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини щодо збору необхідних документів та інформації під час розгляду заяв зі скаргами на невиконання рішень судів, вжиття заходів щодо їх термінового виконання та заходів з виконання рішень Європейського суду вони обмінюються запитами і інформацією, яка направляється поштою та засобами електронного зв’язку [49, с.107].

Оперативність обміну інформацією за допомогою новітніх технологій зумовлює висновок про те, що одним з напрямків розвитку проекту електронного судочинства є можливість і доцільність його запровадження в усіх сферах діяльності органів судової влади, в тому числі і в адміністративному та господарському судочинстві.

У контексті забезпечення вчасного отримання електронної інформації спірними є положення п. 14 «Правил реєстрації користувачів та роботи в системі обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу», відповідно до якого адміністратор не несе відповідальності за відмову в отриманні особою кореспонденції, технічні обмеження сервісу «Електронний суд» або за технічні збої в наданні послуг сервісу «Електронний суд», зберігання кореспонденції, файлів або інших даних в електронному сервісі «Електронний суд», доставку пошти, збереження адреси особи, а також за спричинення будь-яких збитків особі при наданні або ненаданні послуг сервісу «Електронний суд» [44, с.78].

Безпека особистих даних і конфіденційність інформації не менш важливі, ніж забезпечення належного судового захисту особи, особливо в наш час, коли вельми розповсюджені випадки кіберзлочинності, від якої, як свідчить практика, страждають не тільки пересічні громадяни, але й державні органи та комерційні організації.

Саме тому вважаємо, що вкрай необхідне правове регулювання питань безпеки інформації, визначення кола осіб, які повинні забезпечувати її конфіденційність, збереження та передання адресату, а також установлення відповідальності за порушення у цій сфері. Як слушно зазначалося, для перетворення суспільства в сучасне інформаційне суспільство важливим є не лише обсяг інформації, інтенсивність обігу інформації й обміну інформацією, але й її якісні показники. Інформаційне суспільство навряд чи зможе постати без формування методики та поширення культури опрацювання інформації [13, с.181].

Ведучи мову про напрями та перспективи вдосконалення правового регулювання електронного судочинства, необхідна вказівка на те, що правовий масив, який регулює інформаційні відносини, наразі складається з великої кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили. Як зазначає О.А. Баранов, існуюча сьогодні практика «незалежного» створення нормативно-правових актів призводить до появи великої кількості дублюючих норм, які, на жаль, іноді суперечать одна одній. А це є причиною виникнення надмірності інформаційного законодавства, його суперечливості та неузгодженості. В умовах «анархічного» способу формування інформаційного права, коли нормативно-правові акти створюються на злобу дня, інтуїтивно, утворюються прогалини в інформаційному законодавстві, що є суттєвим гальмом для розвитку цивілізованих інформаційних відносин у суспільстві [16, с.50].

Розв'язання цієї проблеми вбачається у проведенні кодифікації інформаційного законодавства та створення Інформаційного кодексу, до якого повинні ввійти правові норми, загальні для суспільних відносин у різних сегментах інформаційної сфери та які в існуючій практиці повторюються в тій чи іншій формі в різних спеціальних законах.

Проблема розвитку та впровадження в життя інформаційних технологій полягає не тільки у браку належного нормативно-правового регулювання. Вона має більш глибоке підґрунтя і зачіпає основи людського буття. Так, О. Данильян порушив питання моральних дилем інформаційного суспільства. У цьому контексті він зазначає, що зубожіння духовного буття на тлі гігантського зростання інформації, про яке говорять і пишуть у засобах масової інформації, свідчить про те, що інформаційне суспільство не є безпроблемною й позитивною реальністю, про яку говорять його апологети, а розкриває новий рівень моральної безвиході і суперечностей, яких не знали попередні епохи [15, с.11].

Розв'язання окреслених проблем неможливе тільки за допомогою суто технічної діяльності – вдосконалення інформаційного законодавства.

Виникає необхідність інноваційних підходів, як до законотворчої діяльності у цій сфері, так і до наукового-теоретичного осмислення вказаних проблемних аспектів і розробка найбільш ефективних способів їх розв'язання. З огляду на це в сучасній науковій літературі простежуються тенденції закладання підвалин філософії інформаційного права. Зокрема, проблемам становлення філософії інформаційного права присвячені дослідження О.П. Дзьобаня. Філософія інформаційного права ним визначається як міжгалузева філософська наука, яка вивчає інформаційну суть (інформаційну побудову) права як складної соціальної системи, ґрунтуючись при цьому разом з традиційними методами і способами на методологічному інструментарії природничо-наукових дисциплін [30, с.37].

Уровадження інноваційних інформаційно-технологічних процесів у діяльність органів судової влади та процес здійснення правосуддя зумовлені закономірним розвитком сучасних засобів масової комунікації та їх поширенням на всі сфери людської діяльності. Їх поетапне запровадження та комплексне застосування є запорукою поліпшення доступу до правосуддя та його якісних характеристик.

Будучи на етапі впровадження та практичної апробації, проект «Електронний суд» спрямований на оптимізацію таких важливих аспектів судочинства, як забезпечення права на судовий розгляд, дотримання процесуальних строків розгляду справ, зменшення розміру судових витрат, гласність і відкритість тощо.

Навіть нетривалий досвід упровадження проекту «Електронний суд» уже дозволяє окреслити певні суперечливі аспекти, яких не можна недооцінювати і які потребують доопрацювання, вдосконалення або відмови від них. До таких можна віднести: суперечливість і недосконаліть правого регулювання системи електронного судочинства, недовіра учасників судового процесу до електронного обміну процесуальними документами та продовження їх дублювання в паперовому варіанті, відсутність належного нормативного регулювання питань забезпечення безпеки інформації, яка

міститься в системі «Електронний суд» і відповідальності за порушення в цій сфері тощо.

З плином часу та при належній увазі з боку держави дане нововведення доведе свою ефективність. Розв'язання існуючих і попередження майбутніх проблем функціонування електронного судочинства можливе шляхом розроблення державної політики у сфері правого регулювання даної галузі відносин. Під цим належить розуміти удосконалення законодавства, технічно-інформаційне забезпечення судів, розроблення заходів і систем забезпечення захисту інформації, правове регулювання питань відповідальності осіб за порушення у цій сфері, вжиття заходів попередження кіберзлочинності у цій сфері, проведення навчальних семінарів серед працівників апарату суду та інших користувачів системи та систематичний моніторинг ефективності роботи системи та її постійна модернізація.

Висновки до розділу 2

Сучасні проблеми, які стосуютьюся формування, поширення та використання не лише інформації, а змістовного електронного інформаційного ресурсу стали для України нині особливо актуальними, внаслідок стрімкого розвитку інформаційно-комунікативних технологій, і тому ми повинні акцентувати на них більше уваги для підвищення своєї конкурентоспроможності на світовій арені. Ці проблеми стосуються також судової системи країни і потребують негайного вирішення.

В сьогоденні електронний інформаційний ресурс в судах часто виступає в ролі "електронного доказу". Найпоширенішими видами джерел цифрової інформації, яка використовується учасниками цивільного процесу в якості змісту електронних доказів є: електронні повідомлення, електронні

документи, аудіо- та відеозаписи, інформація з глобальних інформаційних систем.

Також, важливо акцентувати увагу, на завданнях запровадження системи електронного суду, які дають можливість забезпечити відкритий доступ учасників процесу до інформації шляхом створення сучасних інтернет-ресурсів і встановлення в приміщеннях судів інформаційно-довідкових кіосків, поетапний перехід до електронного обміну процесуальними документами між судом і учасниками судового процесу із застосуванням електронного цифрового підпису, до електронного обміну інформацією з базами даних інших державних органів та установ, до забезпечення повної комп'ютеризації процесів судового діловодства, формування єдиного електронного архіву судових документів.

Саме тому, державі необхідно сприяти вдосконаленню системи електронного суду у вітчизному судочинстві тому, що це сучасна новація, яка спричинена загальносвітовим інформаційним прогрессом і являється досконалим засобом для досягнення прозорості в діяльності судів.

Здійснивши детальний аналіз вищевказаної інформації, необхідно зазначити, що для вдосконалення роботи з електронними інформаційними ресурсами спеціалізованим судам треба покращувати заходи боротьби з кіберзлочинністю, потрібно прийняти необхідні заходи для підвищення кваліфікації судових працівників, які працюють у цих судах, збільшити державне фінансування для подальшого запровадження в судах новітніх інформаційно-комунікативних технологій тощо.

РОЗДІЛ 3. ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА УРЯДУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

3.1. Шляхи вдосконалення документостворення в умовах поширення документування інформації в електронній формі в Україні

З початку свого існування людство прагнуло винайти ефективний механізм соціально-комунікативної взаємодії, який зміг би реалізувати не тільки оперативний обмін інформацією за допомогою усного мовлення, а й фіксував би її у незмінному стані для подальшого зберігання, передавання та використання. Фіксація інформації на матеріальних носіях забезпечила можливість її транспортування у часі та просторі, що вирішувало поставлені задачі. У повній мірі потенціал цієї фіксації інформації розкрився з використанням невеликих, мобільних, але разом із тим довговічних об’єктів. З цього моменту такий інформаційний об’єкт можна визнати документом. Адже він відповідає його визначенню за новою редакцією Закону України “Про інформацію”, в якому документ це – “матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі” та ДСТУ 2732-2004.

Одна з характерних властивостей сучасних і найдавніших документів – це їхня мобільність. Саме можливість їх переміщення, зберігання у спеціалізованих місцях, надання диференційованого доступу до них залежно від соціального чи матеріального статусу, рівня знань тощо, забезпечили затребуваність і, відповідно, поштовх для розвитку такого механізму створення, зберігання та передавання інформації, як фіксація на “мобільних матеріальних носіях” [48, с.118].

За час існування людства документопотік постійно зростає. Кількість створених документів за одиницю часу має пряму залежність від собівартості носія, який використовується при документуванні інформації, а також його

фізичних характеристик – фактичних розмірів, ваги, міцності, захищеності тощо, адже з цими показниками пов'язані витрати на організацію та здійснення транспортування, зберігання документів.

До XX ст. розвиток матеріальних носіїв інформації відбувався лінійно: так чи інакше носій інформації становив фізичну поверхню або плаский матеріальний об'єкт, наприклад, глиняну дощечку, папірус, пергамент, пізніше – папір тощо. За допомогою інструментів на об'єкт наносилися позначки, які мали певне смислове значення, що давало змогу зберігати і передавати зафіксовану таким чином інформацію у часі та просторі. Ситуація змінилась з початком інформаційної ери, коли широкого розповсюдження набули електронні засоби документування та зберігання інформації. Основною відмінністю від попередніх технологій документування інформації стало те, що інформація перестала бути жорстко прив'язаною до матеріального носія у звичному розумінні, а сам носій набув здатності до багаторазового повторного використання шляхом перезапису [54, с.97].

Серед чинників, що відкрили можливість електронним засобам документування та зберігання інформації потіснити традиційні паперові носії інформації, слід виокремити такі:

- Собівартість носія інформації швидко зменшується. Візьмемо за одиницю порівняння документ на папері А4 формату. Станом на 1 січня 2014 р. ціна одного аркуша паперу А4 формату у середньому становила 0,06 грн. Один документ, що складається з одного аркуша, в електронній формі створений, наприклад, у текстовому редакторі LibreOffice Writer містить близько 14,8 кілобайт пам'яті на жорсткому диску. Ринкова ціна одного жорсткого диску на 4 Терабайти у середньому дорівнює 1 394,00 грн, тобто, один кілобайт коштує $3{,}49\times10^{7}$ грн. Отже, вартість пам'яті на жорсткому диску обсягом 14,8 кілобайт, що може бути використана для зберігання одного документа в електронній формі, складає $5{,}17\times10^{6}$ грн, що у 10 000 разів менше за вартість аркуша паперу [57, с.132].

Тут не враховано витрати на створення документів в електронній формі: на обчислювальну техніку, яка задіяна у вказаному процесі, та вартість електроенергії, що використовується для забезпечення роботи цієї техніки. Однак, у поданому вище розрахунку цими витратами можна знехтувати. Це зумовлено тим, що сучасна технологія документування інформації і для документів із паперовим носієм інформації, і для документів в електронній формі ведеться з використанням одних і тих самих технічних засобів. Витрати на роботу їх однакові для обох типів документів. Розрізняють лише кінцеві етапи створення документів із різними носіями інформації: документна інформація або роздруковується на папері та підписується, або залишається в електронній формі і на неї накладається електронний цифровий підпис (далі – ЕЦП);

- Зменшилась необхідна площа для зберігання документів. На один жорсткий диск обсягом 4 Терабайти з фізичними розмірами (довжина × ширина × висота) 147мм× 101,6мм× 26,1мм та вагою 730 г можна записати 270 270 271 документ в електронній формі, що складаються з одного аркуша формату А4, наприклад, створених у текстовому редакторі LibreOffice Writer. Якщо створити ці документи з паперовими носіями, доведеться використати приблизно 540 541 пачку паперу по 500 аркушів. Висота однієї пачки паперу формату А4 (297 мм × 210 мм) становить 50 мм. Вага такої пачки при щільності паперу 80 г/м – 2,5 кг. Така кількість паперу займе приміщення обсягом приблизно 1685,67 $м^3$, що майже в 4 324 349 разів більше, ніж обсяг, який займає один жорсткий диск, та матиме вагу приблизно 1 351,35 тонн, що приблизно у 1 851 164 рази більше ваги жорсткого диска [57, с.135].

Звичайно, в архівній практиці як документи з паперовими носіями інформації, так і електронними будуть займати дещо інші об’єми приміщень. Документи з паперовими носіями перед зберіганням формують у справи, підшивають, картонують та зберігають на спеціалізованих стелажах у спеціально обладнаних сховищах, площа яких виходить більша, ніж обсяг того паперу, який використано для створення цих документів. Також, на

практиці, обсяг дискової пам’яті, необхідної для зберігання одного документа в електронній формі, дещо більший за рахунок створення ЕЦП та інкапсуляції його у XML-контейнер разом з його ЕЦП та метаданими, крім того цей диск, разом із іншими, монтується у сервер, що знаходиться у серверній шафі. Однак, ці відхилення не можуть суттєво вплинути на порядок зазначених розрахунків;

- Собівартість передавання (надсилання) документів в електронній формі зменшилася, а швидкість цього процесу – зросла. Завдяки цифровій природі документів в електронній формі є можливість передавання їх електронними каналами зв’язку, наприклад, телефонними лініями, та їх надсилання (переносу) за допомогою мобільних електронних носіїв інформації (накопичувачів), за потреби доставки документів безпосередньо людиною. Порівняно із витратами часу та матеріальних ресурсів, наприклад, паперу та пального чи амортизації транспортних засобів для перевезення документів із паперовим носієм інформації, цей приріст є суттєвим [74, с.89].

Через ці чинники спостерігаємо **першу тенденцію зміни** документотворчого процесу у світі, зокрема в Україні – перехід **засобів документування та зберігання інформації до електронної форми.**

Використання електронних технологій у документотворенні не тільки уможливило оптимізувати роботу з документами, які вже існували, створивши їхні аналоги в електронній формі. Нові засоби документування та зберігання інформації призвели до нових форм організації інформації. Яскравим прикладом цього є веб-сайт – інформаційний об’єкт, що виник як форма документування та представлення інформації в мережі Інтернет на початку 90-х рр. XX ст. [98, с.103]. Веб-сайти добре сприйняли користувачі мережі Інтернет через поєднання зручної організації доступу до інформації внаслідок її структурування за допомогою гіпертекстових зв’язків та можливості миттєвого переміщення по них. Це відкрило можливість вибудовувати інформаційний ресурс у довільній, зручній послідовності

інформаційних складових та переміщуватись в інформаційному середовищі ресурсу в порядку, потрібному конкретному користувачу – нелінійно.

Синтез веб-сайтів та традиційних форм документів дав початок таким інформаційним об'єктам як:

- електронні реєстри та кадастри, електронні бази даних з веб-орієнтованим інтерфейсом, корпоративні Інтернет-портали тощо, що створюються у діяльності державних організацій, підприємств, установ та організацій різних форм власності (далі – організації);
- в особистому документуванні – електронні енциклопедії, персональні та колективні блоги, Інтернет-форуми, соціальні мережі, інформаційні портали, присвячені різноманітним напрямкам людської діяльності тощо;
- ці об'єкти можна назвати глобальними електронними інформаційними ресурсами з огляду на їхню природу та широту охоплення аудиторії [91, с.3].

Ці, на перший погляд, незвичні для архівістів форми документної інформації є ніщо інше, як нова реалізація старих принципів документування за допомогою сучасних інформаційних технологій із тією лише різницею, що ці документи не мають тих обмежень, які властиві їхнім аналогам з паперовими носіями. Для порівняння можна взяти реєстр вхідної документації у паперовій та електронній формах. Паперовий аналог має кінцеву кількість сторінок, через що має обмеження в записах, а отже – кінцевий період існування. Електронний аналог не має обмеження на кількість інформації, яку може фізично вмістити, як наслідок – відсутність необхідності завершувати його оперативну стадію життєвого циклу. Для архівістів цей факт новий, адже на тривале або постійне зберігання приймаються документи, що вже завершили свою оперативну функцію. Однак електронний аналог, з точки зору оперативного використання, якраз

через свою властивість “незакінченості” отримує перевагу над паперовим внаслідок доступності інформації фактично з моменту свого започаткування.

Інша властивість глобальних електронних інформаційних ресурсів, що викликає занепокоєння архівістів – багатоавторство. Це стосується, передусім, Інтернет-форумів, соціальних мереж тощо, тобто інформаційних ресурсів, які створюються Інтернет-спільнотою для загального користування. У документознавстві багатоавторство річ не нова, воно постійно має місце у створенні розпорядчої документації з тією лише різницею, що у випадку традиційних документів із паперовими носіями спільна робота авторів над документом відбувається послідовно, а у випадку глобальних електронних інформаційних ресурсів можлива паралельна фіксація інформації в рамках одного документа. Саме можливість агрегації інформації в одному місці та можливість спільної роботи з нею і робить глобальний електронний інформаційний ресурс все популярнішою формою документування інформації як в оперативній діяльності організацій, так і в особовому документуванні [65, с.8].

Використання новітніх інформаційних технологій у документаційних процесах не тільки стало каталізатором появи нових форм документів, змінились принципи реалізації технологій документування. Передусім, це перехід авторів документів в електронній формі від їх створення, редагування та зберігання за допомогою персональних технічних засобів до публічних мережевих служб, які забезпечують створення та віддалене зберігання подібних документів, а саме:

- для документів, що не призначені для широкого загалу, такі служби побудовані за так званими “хмарними технологіями”. Серед їхніх розробників та користувачів ці служби прийнято називати “хмарними сервісами”;
- для документів, які мають на меті поширення ідей автора, його світосприйняття, у деяких випадках з очікуванням зворотної реакції у формі відгуків, коментарів чи створення документів у

відповідь, такі служби побудовані у формі глобального електронного інформаційного ресурсу [78, с.91].

Розглянемо детальніше окреслені тенденції зміни технологій документування інформації.

Хмарний сервіс – це дуже широке поняття, що походить з новітньої технології обробки інформації – хмарних обчислень та охоплює програмні та апаратні засоби, що можуть бути надані у користування електронними каналами зв'язку. Згідно з документом IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers – Інститут інженерів з електротехніки та електроніки) – міжнародної організації інженерів у галузі електротехніки, радіоелектроніки і радіоелектронній промисловості, опублікованим у 2008 р.: "Хмарні обчислення – це парадигма, в межах якої інформація постійно зберігається на серверах у мережі Інтернет і тимчасово кешується на клієнтській стороні, наприклад, на персональних комп'ютерах, ігрових приставках, ноутбуках, смартфонах тощо". Кешування – процес копіювання інформації на технічний пристрій користувача, після чого операції з нею здійснюються вже локально. По завершенню сеансу роботи інформація на технічному пристрої, що зазнала змін, синхронізується з інформацією, яка зберігається на сервері у мережі Інтернет [95, с.232].

Сфери застосування хмарних сервісів різноманітні. Одна з них – це можливість забезпечення документування інформації в електронній формі, створення, редагування, зберігання та організації спільного доступу до документів в електронній формі користувачами мережі Інтернет.

Із позиції звичайного користувача, хмарні сервіси надали можливість зберігати документи не на локальному технічному пристрої, а у віддаленому сховищі. Причому деякі подібні ресурси, крім можливості зберігання документів в електронній формі, надають також у користування засоби їхнього створення та редагування. Виходячи із зазначеного вище, зауважимо, що як окремі користувачі, так і організації отримують суттєві переваги при використанні хмарних сервісів для створення як особистих документів, так і

офіційних та керування документаційними процесами щодо них. Зберігання документа в “хмарі” **надає можливість доступу до нього з будь-якої точки земної кулі** за наявності підключення до мережі Інтернет за допомогою відповідного технічного засобу. Для користувача відпадає необхідність у синхронізації версій документів при використанні різних технічних засобів для їхнього опрацювання та зберігання, наприклад, використання дискет, оптичних дисків, флеш-накопичувачів тощо. Розміщуючи свої документи у «хмарі», користувач **делегує відповідальність за їхнє збереження власнику хмарного сервісу.** Наявність у цьому сервісі інструментарію (програмного забезпечення), призначеного для створення та редагування документів **позбавляє користувача необхідності купувати ліцензії на використання програмних засобів для роботи із встановлення та адміністрування цих програмних засобів.** Усі ці переваги забезпечили зростання популярності хмарних сервісів як засобів створення та зберігання особових документів в електронній формі та організації документування в організаціях. Так, за даними американської компанії IDC (International Data Corporation), яка спеціалізується на аналітичних дослідженнях ринку інформаційних технологій, загальне зростання ринку хмарних сервісів з 2012 р. до 2016 р. становитиме 26,4%, збільшившись приблизно з 40 млрд доларів США до 98 млрд доларів США, а аналітична компанія Forrester Research прогнозує зростання ринку хмарних сервісів до 241 млрд доларів США у 2020 р. [88, с.5].

Якщо хмарні сервіси дають змогу створювати та зберігати особисті документи або ж документи організацій, що не призначені для ознайомлення широкого загалу, то для задоволення потреб публічного документування в мережі Інтернет використовуються глобальні електронні інформаційні ресурси. Як вказано вище, до таких інформаційних ресурсів можна віднести електронні енциклопедії, персональні та колективні блоги, Інтернет-форуми, соціальні мережі, інформаційні портали, присвячені різноманітним напрямкам людської діяльності тощо.

Перші веб-сайти розміщені у мережі Інтернет мали такі недоліки:

- для створення та зміни подібних інформаційних об’єктів потрібні були знання з програмування;
- вони мали вузьку тематичну спрямованість. Це пояснювалось тим, що, зазвичай, веб-сайти створювалися невеликим колективом авторів, а переважно одним автором [102, с.3].

Склалася ситуація, за якої брак технічних знань заважав спеціалістам з інших галузей знань долучатися до створення веб-сайтів, як засобу документування інформації з метою спрощення її збереження та прискорення передавання у часі і просторі. Вирішення зазначеної проблеми стимулювало розвиток візуальних інтерактивних програмних засобів, які автоматизували процеси створення веб-сайтів та внесення змін до них без потреби додаткових знань із програмування. Так виникли та почали розвиватися так звані системи керування контентом. Нові технології відкрили можливість оптимізувати процес колективної роботи над веб-сайтами. Отже, розвиток програмних засобів документування інформації дав змогу статичним веб-сайтам початку 90-х рр. еволюціонувати у звичні для теперішніх користувачів мережі Інтернет мережеві програмні комплекси документування та обміну інформацією.

Типовий глобальний електронний інформаційний ресурс – це веб-ресурс, у який вбудовано інтуїтивно зрозумілий інтерфейс до програмних інструментів, що дозволяють документувати інформацію та розміщувати її в цьому ресурсі для власного користування або публічного доступу до неї. Такий підхід призвів до того, що користувачі отримали можливість документувати інформацію та практично миттєво поширювати документи у формі повідомлень на сторінках соціальних мереж, статей у блогах на публічних “електронних майданчиках”, фото- аудіо- відеодокуметів, розміщених на публічних Інтернет-сервісах, не маючи спеціалізованих знань із програмування. Інформація стала набагато доступнішою, адже для її отримання відпала необхідність відвідувати архіви, бібліотеки, купувати

періодичну пресу тощо. Нині достатньо звернутись до пошукового сервісу у мережі Інтернет, використовуючи власний технічний пристрій [77, с.13].

Зростання популярності глобальних електронних інформаційних ресурсів можна легко прослідкувати за допомогою українського сегменту веб-сайта «Вікіпедія» (вільної електронної енциклопедії), яка увібрала в себе кращі принципи організації створення, коригування та поширення інформації. Цей електронний ресурс надає можливість користувачам мережі Інтернет створювати енциклопедичні статті, редагувати вже створені, не лише власні, а й статті інших авторів. Українська «Вікіпедія» з'явилася 30 січня 2004 р., коли на цьому ресурсі опублікували першу статтю українською мовою. На 4 квітня 2004 р. кількість статей в ній уже досягла однієї тисячі. До 28 березня 2008 р. їх кількість сягнула ста тисяч, а через два роки, тобто 7 квітня 2010 р., цей показник ще збільшився вдвічі [81, с.26].

На рис. 3.1 представлено динаміку зростання опублікованих статей української мовою на глобальних електронних інформаційних ресурсах «Вікіпедія» за останні 13 років.

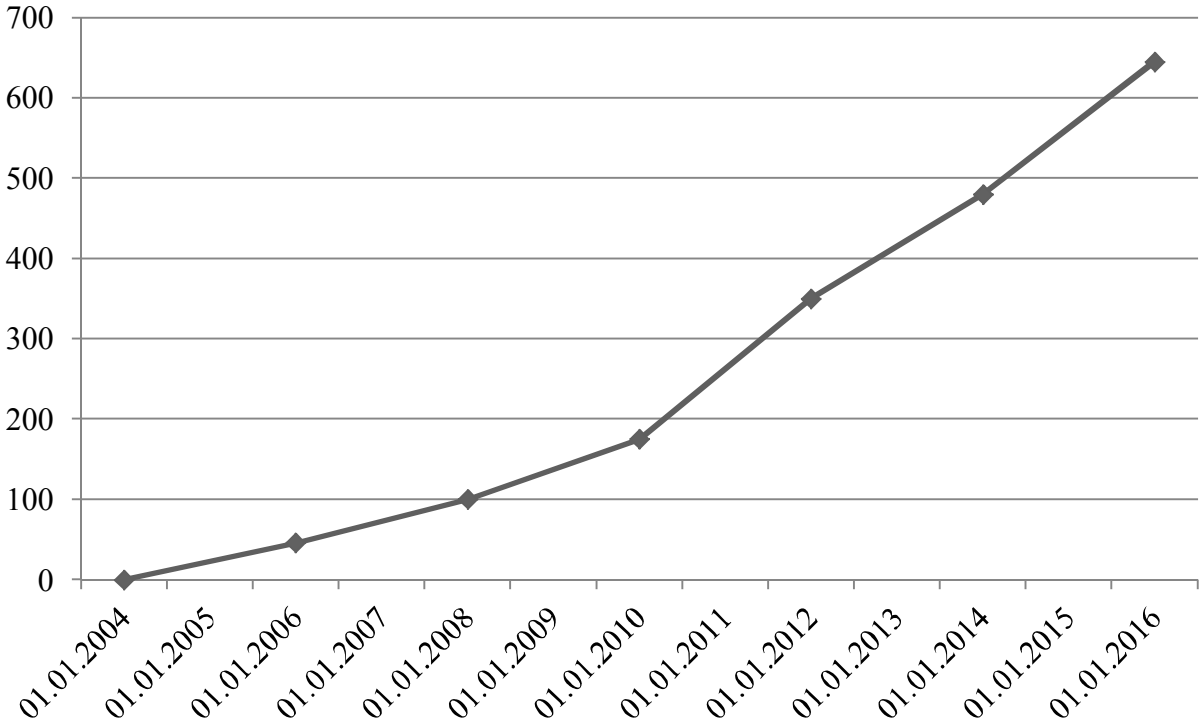

Рис. 3.1. Динаміка зростання кількості опублікованих статей українською мовою на ГЕІР «Вікіпедія» в 2004-2016 рр. [91, с.2]

Про зростання популярності глобальних електронних інформаційних ресурсів також свідчать статистичні дані про кількість редагувань раніше задокументованої інформації у формі енциклопедичних статей (рис. 3.2), що доводить збільшення користувачів програмними засобами документування інформації.

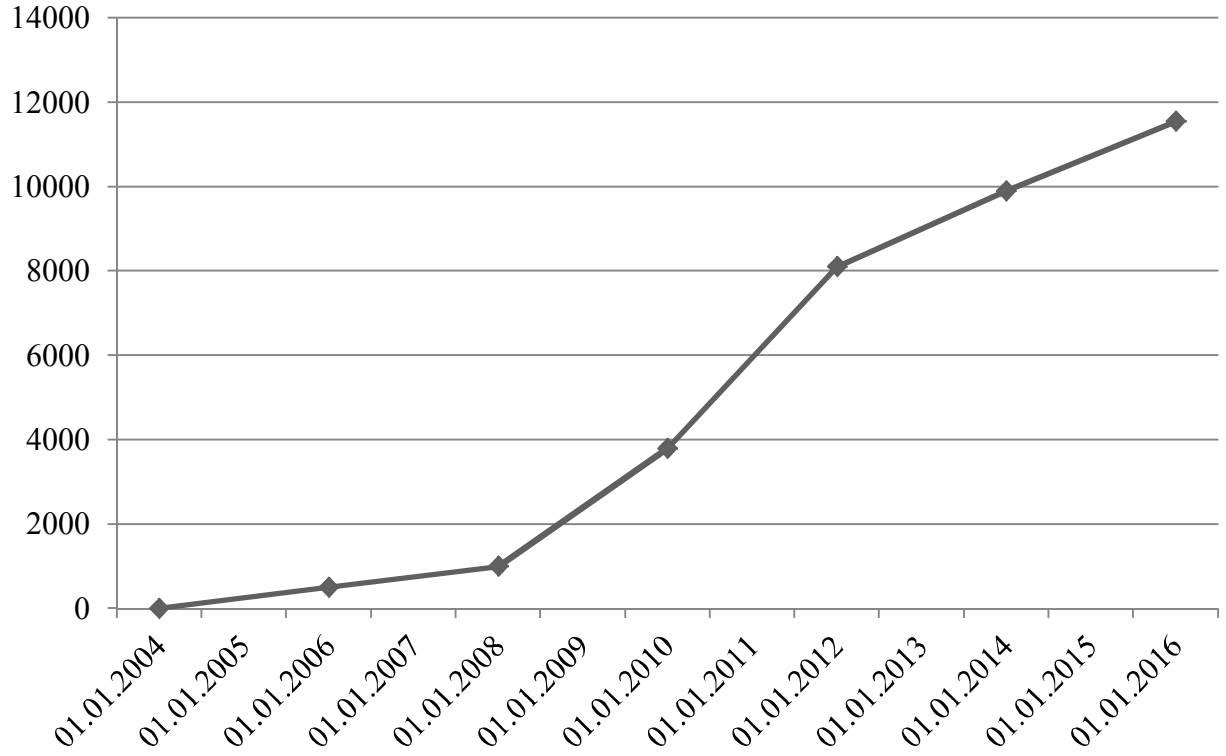

Рис. 3.2. Динаміка зростання кількості редагувань раніше задокументованої інформації у формі енциклопедичних статей на ГЕІР «Вікіпедія» в 2004–2016 рр. [69, с.5]

На рис. 3 подано графік зростання кількості користувачів мережі Інтернет, які відвідують глобальні електронні інформаційні ресурси “Вікіпедія” тільки для отримання інформації.

Якщо порівняти показники збільшення кількості користувачів ГЕІР «Вікіпедія» з кожної із трьох розглянутих груп (Рис. 4), то можна зробити такі висновки:

- найбільший відсоток користувачів мережі Інтернет відвідують ГЕІР «Вікіпедія» тільки для отримання інформації;

- значно менша частина користувачів бере участь в удосконалені (редагування, доповнення) вже опублікованих статей;

- найменша частка цих користувачів створює нові статті в електронній формі.

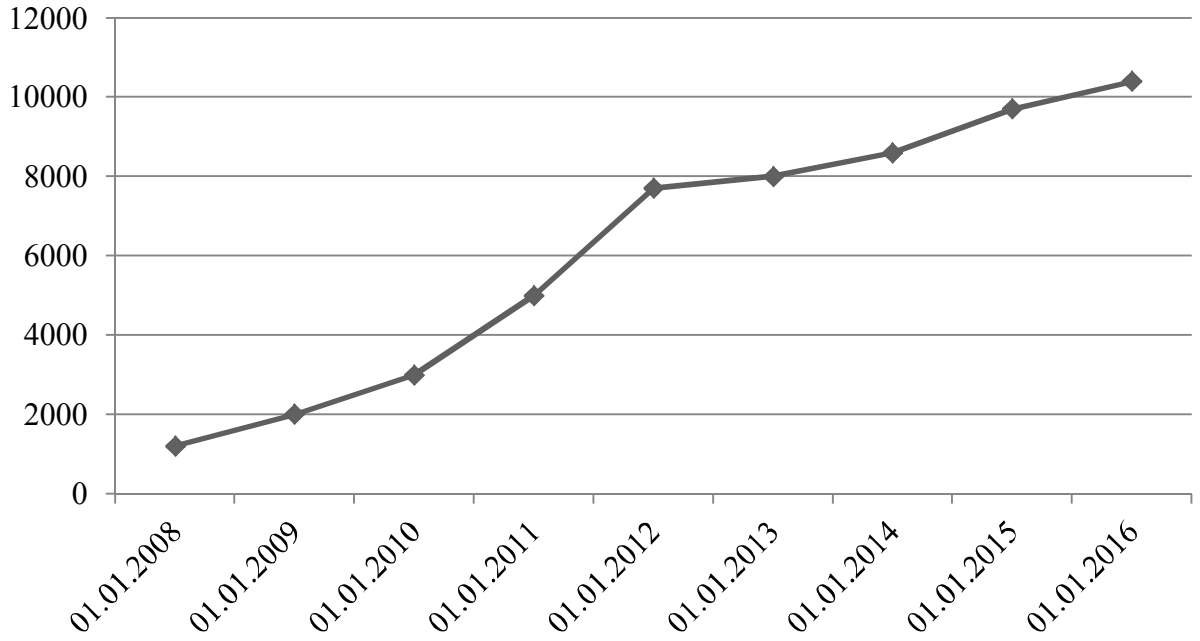

Рис. 3.3. Динаміка зростання кількості користувачів мережі Інтернет, які відвідують ГЕІР «Вікіпедія» тільки для отримання інформації [69, с.7]

Такий розподіл користувачів ГЕІР «Вікіпедія» цілком логічний і майже відповідає розподілу авторів, редакторів та читачів статей, які друкуються у виданнях із паперовим носієм інформації, з тією різницею, що у випадку останніх менша як кількість редакторів, так і кількість редагувань.

Це пов’язано з тим, що до редагування допускаються фахівці видавництва чи редакції і тільки перед опублікуванням матеріалів. У випадку ГЕІР «Вікіпедії» до редагування можуть бути допущені всі бажаючі (звичайно, правки у статті проходять шлях узгодження серед спеціально зареєстрованих користувачів ГЕІР, тому внесення некоректних змін унеможливлюється). Усі три групи користувачів мають тенденцію до збільшення, яка зберігатиметься у найближчому майбутньому і, як наслідок, зростатиме загальна кількість документів, створених в електронній формі.

Документування інформації та представлення її в мережі Інтернет у формі ГЕІР має спільну рису з документуванням та зберіганням інформації за допомогою хмарних сервісів. В обох випадках документи фізично знаходяться поза межами технічних пристроїв їхніх авторів, а тому поза зоною їхньої відповідальності [38, с.3].

Така ситуація, з одного боку, є зручною для користувачів, адже немає потреби витрачати власні обчислювальні ресурси для зберігання документів, але з іншого – це створює низку вразливостей, не характерних для документів із паперовими носіями інформації:

- для доступу до документів та інструментарію ГЕІР й хмарних сервісів переважно використовується метод аутентифікації користувача за допомогою логіна та пароля. При втраті їх доступ до задокументованої інформації, а також створення нових документів за допомогою хмарних сервісів стає неможливим. При роботі з ГЕІР відсутність логіна та пароля лише позбавляє користувача можливості створювати нові документи та редагувати раніше задокументовану інформацію;

- у випадку із звичними носіями інформації, наприклад, паперовою версією енциклопедії, спотворення чи умисна зміна інформаційного наповнення документа в одному примірнику ніяк не вплине на інші примірники документа. У випадку реалізації енциклопедії у формі ГЕІР, пошкодження або умисна зміна інформації, що знаходиться в ньому, призведе до того, що всі користувачі мережі Інтернет, звертаючись до цієї статті, отримають недостовірну інформацію, а попередня інформація може бути назавжди втраченою. Це пояснюється тим, що на відміну від паперових видань, особливістю ГЕІР є те, що це документ не тиражований, а оригінал цього документа розміщений на конкретному сервері мережі Інтернет з можливістю віддаленого доступу до нього. Інформація цього ГЕІР зафіксована на одному носієві інформації, а віддалений доступ до нього, вважаємо, слід відносити до форми доставки інформаційного об’єкта (документа) до адресата. Це дає нам змогу віднести ГЕІР до об’єкта

дослідження документознавства та архівознавства. Проте властивості цього інформаційного об'єкта роблять його вразливішим до зовнішнього та внутрішнього впливу користувачів (адресатів), обслуговуючого персоналу, правовласника тощо. Пошкодження або умисна зміна інформаційного наповнення ГЕІР призведе до того, що всі користувачі мережі Інтернет (потенційні адресати документа) можуть отримати недостовірну інформацію. Вважаємо, що вирішення цього питання можливе лише за допомогою комплексу організаційних та технічних заходів, спрямованих на захист ГЕІР, що повинні вирішуватися на рівні системи захисту інформаційної системи, де розташований ГЕІР. Крім того, у функціонуванні ГЕІР можливі планові зміни його зовнішнього вигляду, наповнення, тематичної спрямованості тощо. Кожну таку зміну ГЕІР можна визначати як окрему його версію на певний час його існування. Але, питання збереження подібних версій є неунормованим, що несе ризики позбавлення користувачів доступу до попереднього інформаційного наповнення ГЕІР. Вважаємо, що одним із напрямів вирішення цього питання може стати створення документів, в яких буде зафіксована інформація про певну версію ГЕІР. Тоді залишиться лише визначити терміни зберігання таких документів з огляду на їхню значущість для особи, суспільства, держави або цінності для власника [83, с.81];

- робота хмарних сервісів та ГЕІР може бути зупинена за бажанням власника або через будь-які інші обставини. При цьому залишається неунормованим порядок забезпечення можливості збереження авторами власних документів, що були створені та зберігалися за допомогою наданого інструментарію [94, с.71].

Все частіше ГЕІР стають джерелами інформації під час написання різних наукових праць. Опрацьовуючи такі матеріали, надзвичайно важливо мати можливість ознайомлення з джерелами, використаними при їхньому створенні. Лише за таких умов дослідник може осягнути цілісну картину проблематики, що ним вивчається. Динамічність ГЕІР, відсутність Інтернет-з'єднання з веб-сервером, де він розміщений, а також ймовірність підміни

інформації, попередньо розміщеної в ньому, може призвести до втрати можливості опрацювання джерел або ж до формулювання хибних висновків, що базуються на недостовірній інформації. В українському сегменті мережі Інтернет вже були випадки умисної зміни інформаційного наповнення веб-сайтів. Відомим є факт запуску нової версії веб-сайту Броварської міської ради на початку 2012 р., коли у новій редакції сайту виявились зниклими всі розпорядження, рішення, проекти рішень, регуляторні акти, що відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» були опубліковані на цьому ж веб-сайті у 2011 р.[88, с. 5].

Поєднання сучасних технологій документування інформації в електронній формі з усталеною практикою передавання документів до архіву дасть змогу вирішити проблеми, пов’язані з втратою доступу до електронних інформаційних ресурсів та хмарних сервісів і забезпечить підтвердження їхньої справжності шляхом порівняння з їхніми копіями, що мають статус оригінала та знаходяться на постійному архівному зберіганні. Залишаються відкритими питання, пов’язані з тим, що ГЕІР від моменту створення перебуває у постійній зміні свого наповнення шляхом доповнення та коригування інформаційного вмісту. Це ускладнює його передавання на тривале чи постійне зберігання до державних архівів.

На мою думку, вирішення цієї проблеми можна знайти, проаналізувавши життєвий цикл ГЕІР. Під час його оперативного використання, з метою забезпечення можливості відновлення після умисних чи неумисних пошкоджень даних, створюються резервні копії ГЕІР. Переважно це два файли – резервна копія електронної бази даних, що використовується для зберігання інформації, задокументованої засобами ГЕІР, та резервна копія програмного комплексу, розміщеного на веб-сервері, що служить для опрацювання інформації, яка зберігається у базі даних ГЕІР. Ці файли створюються з певною періодичністю структурним підрозділом правовласника ГЕІР або фізичною особою-власником ГЕІР [62, с. 90].

По суті, такі файли є «зрізами ГЕІР» на момент свого створення. З часом для правовласників ГЕІР інформація, зафіксована у цих «зрізах ГЕІР», втрачає актуальність і процес оновлення повторюється. Саме завдяки файлам, що містять зрізи ресурсу, можна організувати передавання ГЕІР на архівне зберігання. Для забезпечення підтвердження справжності зрізи можуть бути підписані ЕІР власника (автора). За такої умови вони набувають статусу електронних документів, а, отже, можуть бути включені до переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків їх зберігання.

Після закінчення функцій зрізів, як резервних копій ГЕІР, вони можуть бути подані, серед інших документів організації, на засідання експертно-перевірної комісії. За результатами її рішення, у разі підтвердження їх цінності, ці документи можуть бути передані на тривале чи постійне зберігання.

3.2. Перспективи нормативно-правового забезпечення щодо використання інформаційних ресурсів

Загрози інформаційному ресурсу держави зачіпають інтереси не лише інформаційної безпеки, але й її національної безпеки і повинні попереджуватися, блокуватися і нейтралізовуватися шляхом організаційно-правової структури системи інформаційної безпеки, що формує і реалізує державну політику в цій сфері, що сьогодні надзвичайно актуалізується у зв’язку з військовою агресією Росії на сході нашої держави.

За роки незалежності в Україні створено практично нову галузь законодавства – інформаційного. Його базовою основою є конституційне право кожного громадянина на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст.34). Водночас встановлені і певні обмеження

на здійснення цього права, які можуть бути введені тільки законом. Тобто правовий режим інформації може бути встановлено тільки на рівні актів законодавства. Положення Конституції України розвиваються та конкретизуються у понад 200 документах, які встановлюють правові норми в інформаційній сфері і зокрема в управлінні і використанні ІР.

Серед них основними є: Закон України "Про інформацію", "Про національну програму інформатизації", "Про захист інформації в автоматизованих системах", Закон України "Про науково-технічну інформацію", "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах", "Про бібліотеки і бібліотечну справу в Україні", "Про електронний документообіг", "Про національний архівний фонд і архівні установи". В 2003 р. було прийнято за основу проект Закону України "Про Концепцію національної інформаційної політики", іншим документом стала "Концепція формування системи національних електронних інформаційних ресурсів", котра визначає основні засади і напрями формування, використання та захисту національних ІР, також ухвалено постанову "Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів".

Загалом в цій сфері існує близько 290 постанов Верховної Ради, 1160 постанов Кабінету Міністрів, 379 указів Президента,серед яких можна виділити: Указ "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні", Указ "Про деякі заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів у мережах передачі даних", існує більш ніж 1100 міжвідомчих і відомчих нормативних актів.

Також діє державна програма "Електронна Україна". Головним завданням програми є сприяння побудові сучасної конкурентоспроможної економіки та підвищення рівня та якості життя населення України шляхом впровадження сучасних і перспективних ІКТ в усі сфери життєдіяльності країни та її населення.

Серед завдань ухвалених законопроектом можна виділити – створення системи законодавства,гармонізованої з нормами міжнародного права. Передбачається, що всі законопроекти мають проходити стадію громадських обговорень. Законопроект повернувся і до питання прийняття Інформаційного кодексу, ідея якого вже виникала декілька років тому. У документі вказується, що кодекс має містити розділи з питань електронної торгівлі, правової охорони прав на зміст комп'ютерних програм, удосконалення захисту інтелектуальної власності та авторських прав при розміщенні та використанні творів у мережі Інтернет, про охорону БД, дистанційне навчання, телемедицину тощо.

Експертиза українського інформаційного законодавства, котра неодноразово здійснювалася протягом останніх років свідчить про те, що законодавча та нормативно-правова база функціонування інформаційної сфери є досить розвиненою. Проте, якщо формальний бік справи не викликає значного занепокоєння, то існує нагальна проблема недотримання встановлених норм усіма суб’єктами інформаційних відносин.

Аналіз чинного законодавства підводить до висновку, що поряд з недосконалістю регулятивних функцій правових норм деякі акти свідомо закладають правові механізми, що не враховують необхідності захисту національних інтересів. Так Закон України “Про Національну програму інформатизації” в процесі формування й організації виконання державних, регіональних і місцевих програм і проектів не передбачає їхнього розмежування за режимом доступу до інформації, що в них циркулюватиме. Відповідно до чинного законодавства інформація за режимом доступу поділяється на відкриту та інформацію з обмеженим доступом.

Доступ до відкритої інформації забезпечується у спосіб: систематичної публікації в офіційних друкованих виданнях, поширення у засобах масової інформації, безпосереднього надання зацікавленим громадянам, юридичним особам та державним органам на запит. Обмеження права на одержання відкритої інформації заборонено. Інформація з обмеженим доступом

поділяється на: конфіденційну, таємну інформацію, що не становить державну таємницю і державну таємницю.

Чинне законодавство лише фрагментарно встановлює правовий режим такої інформації. Що стосується конфіденційної інформації залишається неврегульованим у правовому і організаційному плані порядок доступу до конфіденційної інформації про особу, що збирається і накопичується державними органами. Також недостатньо розроблені правові норми щодо відповідальності суб'єктів інформаційної діяльності за порушення вимог законодавства. Не закріплені в законодавстві і визначальні системоутворюючі поняття: інформаційний суверенітет та національний інформаційний простір, правовий режим інформації і принципи міжнародного інформаційного співробітництва, що регламентують поведінку суб'єктів України при формуванні, поширенні, використанні й захисті ІР у процесі міжнародного інформаційного обміну тощо.

Є нерозвинутим правовий механізм передачі державних ІР для комерційного використання. Відсутні єдині правові норми, які регулюють доступ до державних ІР, регламентують порядок передачі й використання інформації про діяльність органів державної влади, підприємств, організацій у відкритих мережах і відповідають вимогам інформаційної безпеки. Через те, що забезпечення інформаційної безпеки, за Конституцією України, є найважливішою функцією держави (ст.17), а важливою складовою інформаційної безпеки є безпека сфери виготовлення й використання ІР, було б доцільно на рівні законів чітко визначити напрям діяльності усіх державних органів у державному управлінні інформаційною сферою.

Проблеми формування й функціонування національних ІР мають бути виділені в комплекс питань, які потребують першочергової уваги законодавців, у першу чергу, включаючи такі найважливіші його компоненти, як створення умов для розвитку й захисту усіх форм власності на ІР й продукти, правове регулювання створення реальних умов для інформаційного забезпечення громадян, органів державної влади і місцевого

самоврядування, підприємств і організацій усіх форм власності, правову основу для створення сприятливих умов для підтримки формування ринку ІР.

Потребує законодавчого регулювання здійснення контролю за станом безпеки у комп'ютерних мережах передачі даних України. Внаслідок відсутності належного контролю в цій сфері постійної загрози зазнають автоматизовані банківські системи, викрадається службова інформація, в інформаційному просторі привільно почувають себе хакери, поширюються комп'ютерні віруси та порнопродукція. В Концепції інформаційної безпеки України законотворці недостатньо освітили джерела загрози інформаційній безпеці, що призводить до виникнення факторів, які негативно впливають на безпеку інформаційної сфери і як результат – недостатній її захист.

Важливим аспектом забезпечення інформаційної безпеки є координація діяльності органів державної влади, приватного сектору, громадських організацій і окремих громадян. В 2003 р. введений в дію Закон України "Про електронний цифровий підпис", направлений на вирішення проблеми забезпечення правових умов для використання ЕЦП. Але є недостатньою регламентація електронного документообігу, включаючи електронну торгівлю, учасники якої діють на свій страх і ризик.

У зв'язку з розвитком Інтернету збільшились масштаби порушення прав інтелектуальної власності, це пов'язано також зі складністю контролю за використанням в мережі об'єктів інтелектуальної власності, розповсюдженням електронних бібліотек, діяльність яких не регулюється. В 2001 р. Україна підписала Угоду про співробітництво держав-учасників СНД по боротьбі зі злочинами в сфері комп'ютерної інформації. Для спільних дій по попередженню злочинності була створена Концепція по кіберзлочинності, ухвалена Радою Європи, де викладені міри по боротьбі з високотехнологічними злочинами. Конвенція підтримана 26 європейськими країнами, а також Канадою, Японією і США.

Нерозвинутість правового регулювання призвела до таких негативних наслідків як: незабезпечення захисту конституційних прав особистості на

недоторканість приватного життя, захист честі і гідності, відсутній захист інтересів держави і суспільства в сфері використання державних ІР, не визначені принципи віднесення ІР до державних і до національного надбання, не забезпечений безперешкодний доступ до державних ресурсів і порядок їх створення, розвитку і підтримки.

Необхідно розробити нормативно-правові акти, що визначатимуть зокрема: структуру, порядок реєстрації та використання національних ІР, правові засади комерційного використання державних ресурсів, вимоги до змісту національних ресурсів та обмеження щодо їх використання. Важливу роль в удосконаленні існуючого законодавства має комплекс заходів для гармонізації правових норм, відповідно європейським нормам і стандартам.

Всі провідні країни світу сформулювали свою політику і стратегію щодо ІР і інформаційного суспільства. Так, наприклад, стратегія адміністрації США в області інформатизації була визначена ще у вересні 1993 р. офіційним документом, який має назву: “Національна інформаційна інфраструктура: план дій”. В липні 1994 р. Комісією Європейського Союзу була прийнята програма переходу до інформаційного суспільства під назвою “Європейський шлях в інформаційне співтовариство”.

Отже, ситуаційний підхід до формування інформаційного законодавства призвів до того, відсутня чітка, ієрархічна єдність законів, що викликає суперечне тлумачення для застосування норм на практиці. У зв’язку з тим, що різні закони та підзаконні акти ухвалювались у різні часи без узгодження понятійного апарату, вони мають терміни, які недостатньо коректні або не мають чіткого визначення змісту. Велика кількість законів та підзаконних нормативних актів ускладнює їх пошук, аналіз та узгодження.

Національне інформаційне законодавство має стати на шлях систематизації через кодифікацію, тобто створення Кодексу, який повинен розвивати визначені в Конституції України положення інформаційних відносин, у тому числі щодо інформаційної безпеки особи, суспільства, нації, держави. Він має враховувати ратифіковані Україною нормативні акти

міжнародного права, легалізувати позитивні звичаї у сфері інформаційних відносин та загальнолюдські цінності, що визнані ООН, Декларації прав людини та інших загальноприйнятих міждержавних нормативних актах. Нормативно-правове забезпечення формування й функціонування ІР ґрунтується на існуючому законодавстві в сфері інформації й інформатизації, його розвитку в напрямку вирішення проблем.

Однією з першочергових задач держави є забезпечення правової підтримки розвитку ІР органів державної влади. Саме тому, пріоритетну роль в удосконаленні існуючого законодавства має відігравати комплекс заходів для гармонізації правових норм, відповідно європейським нормам і стандартам.

Система національних інформаційних ресурсів (СНІР) – розподілене за галузевими, регіональними та іншими ознаками інтегроване інформаційне середовище, що об’єднує існуючі й ті, що створюються ІР в єдиний інформаційний простір, призначений для забезпечення комплексної і об’єктивної оцінки ситуації у всіх сферах громадського життя, у тому числі в сфері державного управління, прогнозування ситуації і прийняття на цій основі управлінських рішень.

Основою організаційного, правового, технологічного, нормативного забезпечення СНІР є створення відповідних умов інформаційного забезпечення органів державної влади, створення узаконених прав доступу громадян до інформації, розроблення єдиної уніфікованої методології формування та використання ІР в межах єдиного національного інформаційного простору сумісного з світовим, формування національних систем БД різних соціальних сфер інтегрованих в міжнародні та національні інформаційні мережі, створення національної системи стандартизації, послуг та ліцензування у галузі інформатизації з метою отримання користувачем ІР точної, вчасно наданої інформації.

СНІР має відомчі та міжвідомчі ознаки та охоплює ІР державної статистики з таких рівнів: державний, Автономної Республіки Крим, обласні,

м. Києва та Севастополя та районні. Фонд статистичної інформації формується на підставі даних різної періодичності (рис. 3.4.).

Рис. 3.4. Класифікація інформаційних ресурсів фонду статистичної інформації

Окремим видом ІР, чинне законодавство визначає інформацію про особу, яка вміщує персональні дані й таємницю особистого життя. Важливе місце в загальній СНІР належить ІР органів державної влади і управління, місцевого і регіонального самоврядування. Основою для формування національних ІР, як системи, можуть бути інформаційно-аналітичні системи органів державної влади. Для цього потрібне вирішення складних організаційно-технічних питань, пов’язаних із забезпеченням скоординованого формування та ведення державних ІР міністерствами та відомствами. Це відноситься, в першу чергу, до тих органів державної влади, що мають у своєму розпорядженні розвинуті територіально-розподілені інфраструктури, орієнтовані на збір інформації по всій території України, її

обробку в інтересах центральних та регіональних органів влади, а також усіх організацій та громадян країни.

Суть стратегії формування системи ІР органів державної влади полягає в об'єднанні як існуючих так і тих, що створюються ІР, призначених для забезпечення діяльності органів державної влади, на умовах відповідності якісних характеристик цих ресурсів визначеним вимогам і включення їх у систему по регламентованій процедурі. Державні та недержавні ІР мають створити систему їх взаємодії на рівні традиційних інформаційних технологій, пріоритетних носіїв інформації, автоматизованих баз та банків даних. Основу інформаційної взаємодії державних структур та органів державної влади становлять інформаційно-комунікаційні системи, які забезпечують інформаційну підтримку у всіх сферах суспільства.

До таких систем відносять інформаційно-комунікаційну систему спеціального призначення для інформаційного забезпечення Адміністрації Президента України, інформаційно-комунікаційну систему для інформаційного забезпечення Верховної Ради України, Державного комітету з питань захисту інформації, Міністерства оборони України, Міністерства з надзвичайних ситуацій. Інформаційне забезпечення системи ІР телекомунікаційних середовищ повинно враховувати аспекти інтеграції до єдиного інформаційного простору України з метою інформаційної взаємодії фізичних, юридичних осіб, органів державної влади та ін.

Інформаційна взаємодія передбачає систему класифікації ІР за проблемно-орієнтованою інформацією, кодування ІР з метою забезпечення захисту інформації з метою інтеграції до національного, міжнародного інформаційного простору. Особливу підтримку з боку держави необхідно надавати тим недержавним структурам, які орієнтовані на інформаційне обслуговування масового користувача. Слід залучати недержавні організації для надання інформаційних послуг на основі державних ІР при наявності ліцензій і дотримання якості продуктів.

Склад основних вимог, які висуваються СНІР до суб'єктів інформаційної діяльності наведено на рис. 3.5.

Рис. 3.5. Основні вимоги, які висуваються системою національних інформаційних ресурсів до суб'єктів інформаційної діяльності

Економічною й фінансовою основою, що об’єднує суб'єкти державного й недержавного секторів економіки в СНІР є ринок ІР, продуктів і послуг. Необхідно розробити спеціальний блок законів, присвячений як проблемам розвитку ринкових відносин в інформаційному сегменті ринку, так і інформаційних відносин, які відображають ринкові принципи у правових актах, що регулюють розвиток інформаційних процесів в інших галузях.

Таким чином, найближчим часом очікується зростання обсягів послуг, наданих з використанням національних ресурсів, підвищення півня інформаційної культури та загального освітнього рівня населення, підвищення прозорості та відкритості роботи органів державної влади та ефективності їх діяльності шляхом широкого використання ресурсів.

3.3. Сучасні методи активізації розвитку інформаційного простору та електронного уряду в Україні в контексті світових інтеграційних процесів

Глобальні процеси XXI століття в світі знаменуються мобільністю, динамічним розвитком, а інформація перетворюється на потужний владний ресурс, що, у свою чергу, вимагає новітніх підходів до організації суспільного життя та створення позитивного іміджу держави на міжнародній арені. Проблеми електронного уряду починають набувати все більшого значення, адже більшість країн усвідомлюють актуальну потребу його формування. У зв’язку із цим, сьогодні виникають нові вимоги до влади і до держави, а дослідники розглядають питання вдосконалення механізмів державного управління з використанням новітніх інформаційних технологій.

В умовах сучасності впровадження електронного уряду зумовлене всебічними процесами формування інформаційного суспільства, вимогами сучасного суспільного розвитку та прагненням більшості країн світу стати більш конкурентоспроможними в мінливих умовах економіки, заснованої на

знаннях. Україна, на сьогодні, зацікавлена і в тому, щоб в європейській спільноті поставилися до неї як до рівноправного потенційного члена, який має всі належні передумови до вступу в Євросоюз. Однією з таких передумов має бути упровадження системи електронного уряду [87, с. 206]. Важливо зауважити, що у редакції 1992 р. Закону України "Про інформацію" термін "електронне урядування" не згадується. Лише в 2011 р. у новій редакції цього Закону питання розвитку е-урядування визначили основним напрямом державної інформаційної політики.

Вивчення та реалізація упровадження електронного уряду в світі в наш час стає дуже актуальним та пріоритетним. Як зазначають науковці, сучасні інформаційно-комунікаційні технології перетворились на ключовий чинник всесвітніх організаційно-управлінських нововведень останніх років XX – початку XXI ст., тим самим сприяючи розвитку інформаційного суспільства, глобальної економіки та нової реформаційної хвилі, що захопила багато країн світу – від США до Китаю та Індії, у т. ч. й Україну. Тому інформаційно-комунікаційні технології виступають об'єктивною підставою проведення адміністративної реформи на засадах вдосконалення функцій державного управління в тих країнах, де розуміють необхідність позиціонування національної держави в параметрах інформаційного суспільства та глобальної економіки [26, с. 51].

"Електронний уряд" та "електронне урядування" – це відносно нові поняття XX ст. Проте, незважаючи на дуже широкий діапазон трактувань змісту, стратегічних завдань, оцінки результатів, нормативні рамки даних дефініцій залишаються дискусійними.

Більшість визначень містить три основних компоненти: підвищення ефективності діяльності уряду, надання послуг громадянам і вдосконалення демократичного процесу на основі використання нових інформаційно-комунікаційних технологій. Ціль проекту електронного уряду, реалізованого в будь-якій країні, – це завжди упровадження корпоративної інформаційної системи національного масштабу. E-Corporation та E-Government – це дуже

близькі речі, не існує принципової різниці між процесами автоматизації у великій корпорації і процесами автоматизації в державі, хоча цілі і методи, звичайно, трохи відрізняються [37, с.77].

В e-gov виділяють три основних рівні реалізації, що охоплюють майже всі сфери суспільного життя:

- Уряд 2 громадяни, або G2C (уряд-громадяни), – взаємодія між державою і громадянином стає простішою. Це дозволяє уникнути бюрократичної рутини та скорочує витрати держави;
- Уряд 2 Бізнес, або G2B (бізнес-уряд), – спрощує процедури реєстрації бізнесу та взаємодії з податковою для підприємців. Участь у тендерах автоматизується і стає більш прозорою;
- Уряд 2 Уряд, або G2G (уряд-Голова Уряду), – налагоджує і прискорює документообіг між відомствами, допомагає поліпшити ефективність роботи держапарату, спростити кооперацію регіональних управлінь і територіальних підрозділів [44, с. 72].

Становлення електронного уряду відбувається в декілька стадій:

- представлення інформації на офіційних веб-сайтах (одностороння взаємодія);
- влада подає більше інформації про державну політику і надає послуги онлайн;
- взаємодія Уряду та громадян онлайн (двосторонній зв’язок).

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу держапарату значно підвищує ефективність його внутрішніх (діловодство) і зовнішніх (взаємодія з громадянами і бізнесом) відносин. Інформаційне управління документами (електронний документообіг), різноманітні бази даних – усе це оптимізує процеси збирання та оброблення інформації, аналізу великих масивів даних, а також забезпечення оперативного, миттєвого доступу державних службовців до інформаційних ресурсів [39, с.130].

Систему внутрішнього електронного документообігу, що охоплює всі етапи, від створення документів до відправлення, запроваджено в половині

органів місцевого самоврядування (46 %). При цьому лише в 13 % із них до системи електронного документообігу підключено всі структурні підрозділи. Електронні архіви вхідної та вихідної документації створено лише у третині (32 %) міських рад. Низьким також є рівень захисту інформації в системі: для обміну електронними документами з іншими державними організаціями лише чверть органів місцевого самоврядування використовують захищені канали зв'язку, інші використовують електронну пошту [88, с.3].

Оцінюючи поточний стан інформатизації в органах державної влади, можна стверджувати, що реалізація значного обсягу завдань у сфері електронного уряду, який буде помітним для всього суспільства, не вимагає величезних бюджетів, особливо при поетапному створенні його елементів.

Принциповим фактором, що може вплинути на успіх електронного уряду в Україні, є суспільний запит на реформи. Це важливо перш за все, не для технічної складової, а для можливості змін нормативно-правового поля, організаційних процедур, подолання опору та безініціативності чиновників.

У липні 2016 р. ООН оприлюднила рейтинг E-Government Development Index-2016 (EGDI) [91, с.8], згідно з яким Україна посіла 62-ге місце серед 193 країн, покращивши свої позицію на 25 пунктів порівняно з 2014 р. Показник індексу України є вищим, порівняно з середнім світовим значенням, але нижчим, ніж середнє значення країн Європи. За даними рейтингу, лідером серед країн є Сполучене Королівство, у той час як другу позицію поділили Японія та Австралія. Китай, Мексика, Сербія та Чорногорія перемістилися до топ-25, а Україна, Болгарія, Маврикій, В'єтнам, Азербайджан та Узбекистан посілили місця в топ-50.

В сучасних умовах в Україні вперше розвиток е-урядування визначено одним з головних пріоритетів національного рівня. Зокрема, планом пріоритетних дій Уряду на 2016 р. визначено чіткі завдання та очікувані результати розвитку е-урядування до кінця 2016 р. та в перспективі на найближчі три роки, зокрема:

- розвиток відкритих даних: у 2015 р. прийнято відповідний Закон України, що регулює питання відкритих даних та їхнього повторного використання, запроваджено національний портал відкритих даних data.gov.ua, на якому зареєстровано вже понад 600 органів влади;
- розвиток електронних послуг: до 2018 р. планується запровадити надання пріоритетних електронних послуг відповідно до переліку 20 базових напрямів послуг ЄС (це близько 80 послуг);
- розвиток електронної взаємодії: уже з 15 серпня цього року заплановано перехід Кабінету Міністрів України виключно на електронний обмін документами;
- розвиток електронної ідентифікації: крім запровадження паспорту нового зразку у вигляді ID-картки, йде активна робота над розвитком альтернативної доступної та зручної е-ідентифікації. Наразі розпочато пілотний проект мобільної ідентифікації MobileID**,** також уже успішно працює BankID [97, с.322].

Головною проблемою в реалізації українського електронного уряду є ідентифікація громадянина при використанні онлайн-послуг. Українці не мають електронного цифрового підпису, який необхідний для підтвердження особи, і навіть при достатній популярності банківських карт не всі володіють обліковим записом в BankID. Інша проблема – це фінансування таких проектів. Здебільшого вони формуються на волонтерському рівні. Бажано, що надалі ініціативу перехопила ще й держава. Ще однією перешкодою є інтернет-невігластво старшого покоління. Багато пенсіонерів не готові звикати до особливостей сучасних технологій.

Необхідно погодитись із думкою вітчизняного експерта Л. Чупрія, що причиною відсутності докорінних змін у позиціонуванні образу України в світовому інформаційному просторі є такі фактори:

- недостатність чіткої координації між органами влади, зведення її до разових акцій, що не пов’язані між собою в певну систему дій;

- змістові та методичні недоліки в інформаційно-роз'яснювальній роботі, яка проводилась українськими органами державної влади;
- недостатня увага до визначення цільової аудиторії, на яку мало би бути здійснено інформаційний вплив під час проведення конкретного заходу;
- спроби безпосереднього руйнування негативних стереотипів щодо ідентифікації "образу" України виключно шляхом їх спростування, а не послідовною, систематичною й цілеспрямованою роботою щодо поступового їх заміщення новим – позитивним.

Серед основних чинників, які заважають Україні створити потужний імідж у світі та на достатньому рівні представляти українську тематику в інформаційному просторі інших держав, можна назвати:

- недостатній рівень інтегрованості України у світовий інформаційний простір внаслідок слабкого розвитку матеріально-технічної бази;
- брак фахових спеціалістів з міжнародної інформації та PR-технологій;
- недостатня увага центральних органів влади до проблеми забезпечення позитивного міжнародного іміджу України загалом.

За таких умов, за оцінками як міжнародних, так і вітчизняних експертів, Україна залишається здебільшого беззахисним об'єктом для численних інформаційних агресій ззовні. Проте, величезна кількість внутрішніх проблем давали й дають безліч інформаційних приводів для негативних повідомлень про Україну у світових медіа [37,с.61].

Недостатньо уваги також приділяється навчанню співробітників органів місцевого самоврядування роботі в системі електронного документообігу, підвищенню кваліфікації з питань електронного урядування (така робота проводиться лише у 38 % міських рад) [11, с. 49].

Розвиток електронних послуг в Україні також ускладнюється через недостатнє фінансування упровадження надання адміністративних послуг в електронній формі.

Для ефективного упровадження електронного уряду в Україні необхідні:

- чітке керування уряду при залученні громадськості та ІТ-ринку;
- затвердження єдиних “правил гри” (організаційних та технічних);
- належне фінансування, прозорий контроль за проектом та витрачанням коштів;
- адаптація нормативно-правової бази та ділових процесів органів влади до концепцій електронного уряду;
- використання кращих світових практик та стандартів;
- створення загальної технологічної платформи електронного уряду та її подальша експлуатація;
- узгодження між собою ключових державних реєстрів;
- вибір та упровадження єдиного механізму електронної ідентифікації користувачів електронного уряду, створення відповідного реєстру, масова видача засобів електронної ідентифікації;
- реалізація електронних сервісів окремими відомствами та їхнє підключення до загальнодержавної системи електронного уряду;
- забезпечення захисту інформації [47, с. 94].

Згідно з даними проведених досліджень, у галузі будівництва електронних урядів існують загальні тенденції. Найбільш ефективні програми будівництва електронного уряду включають розвиток інфокомунікаційної інфраструктури і технологій, людських ресурсів і засобів доступу користувачів до інформаційних ресурсів держави.

Розвиток онлайн-взаємодії бізнесу з державою сприяє зростанню малого і середнього бізнесу. Технічні засоби реалізації ідеї електронного уряду буде створено найближчим часом. Але залишається питання, чи відбудуться бажані зміни системи відносин між державою і громадянами. На

основі світового досвіду, бачимо, що збільшення чисельності користувачів Інтернет не супроводжується автоматичним збільшенням чисельності охочих скористатися послугами електронного уряду. Водночас не можна заперечувати, що ідея електронного уряду має визначені переваги. Зокрема, громадяни одержують доступ до високоякісних послуг державних органів, причому вартість цих послуг зменшується. Знижуються витрати і спрощується взаємодія бізнесу з державою. Доступ до державної установи одержують люди з обмеженими фізичними можливостями. Підвищується відповідальність і прозорість уряду [61, с.221].

Проте, на мою думку, упровадження електронного суспільства залежить від готовності органів місцевої влади надавати послуги електронним шляхом та готовності уряду отримувати ці послуги. В Україні невирішеними проблемами є значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів і несумісність ресурсів, складність доступу, що значно погіршує умови надання інтегрованих державних послуг у дистанційному режимі за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій .

Розбудова в Україні інформаційного суспільства та упровадження е-уряду змінює парадигму державного управління. В українських реаліях державотворення при створенні електронного уряду доцільно систематизувати організаційні та нормативно-правові процеси.

Отже, необхідно дійти висновку, що реалізація електронного уряду дозволить виконати наступні завдання:

- підвищення якості надання адміністративних послуг громадянам;
- налагодження інформаційних комунікацій між органами влади; запровадження електронної демократі;
- зниження рівня корупції;
- покращення образу України на міжнародній арені, як невід'ємної частини європейської системи міжнародних відносин.

Таблиця 3.1

Оптимальний варіант побудови електронного уряду в Україні [52, с.15]

№ п/п	Галузь діяльності	Характеристика методів для вдосконалення
1	Організаційна складова	призначення єдиної керівної групи при Уряді, головні функції якої полягали б у просуванні ідеї на всіх рівнях державної ієрархії, стратегічному плануванні, наданні завдань органам влади, координації та контроль їх діяльності;
		створення при керівній групі громадської ради з залученням активних представників суспільства та ІТ-ринку для забезпечення державно-приватного партнерства, визначення пріоритетних напрямів розвитку та критеріїв успішності;
		формування для органів державної влади конкретних завдань, що стосуються побудови електронного уряду, забезпечення їх фінансування та постійного контролю за виконанням;
2	Нормативно-правова сфера	створення нормативно-правової бази, яка адаптувалася б до широкого використання інформаційних технологій в діяльності державного управління;
		здійснення оптимізації ділових процесів органів влади, приведення їх до концепцій електронного уряду;
		розроблення організаційно-технічних стандартів для всіх розробників та користувачів електронного уряду;
		постійна адаптація та упровадження міжнародних стандартів;
3	Вдосконалення технологічної платформи електронного уряду	побудова стандартизованої системи обміну даними, моніторингу та керування та єдиної системи авторизації;
		вдосконалення інформаційного порталу електронного уряду та каналів передачі даних;
4	Робота із ключовими інформаційними ресурсами країни	забезпечення використання в межах електронного уряду головних державних реєстрів фізичних та юридичних осіб;
		ідентифікація правил ведення загальнодержавних та відомчих довідників, а також їх використання;
5	Впровадження електронної ідентифікації користувачів	вибір технології електронної ідентифікації користувачів;
		створення сучасного реєстру користувачів;
		масова видача електронних засобів ідентифікації;
		розробка єдиної технології авторизації користувачів на інформаційних ресурсах електронного уряду;
6	Зберігання та захист інформаційних ресурсів	встановлення типових вимог щодо захисту інформації в інформаційних системах електронного уряду;
		активна адаптація найкращих світових стандартів;
		упровадження єдиного стандарту електронного цифрового підпису
7	Вдосконалення етапу експлуатації	створення організації (чи підрозділу) для виконання завдань поточної експлуатації загальної технологічної платформи електронного уряду;
		координація її діяльності з державними установами, що створюють компоненти електронного уряду;
		здійснення технічної підтримки (включаючи консультування користувачів)

Продовження табл. 1.2.

8	Розробка електронних сервісів	реалізація органами державної влади (у перспективі - і приватними установами) окремих електронних сервісів у межах загальних вимог до електронного уряду та визначеного графіку;
		забезпечення інформаційної взаємодії органів влади у процесі функціонування електронного уряду
9	Збільшення популяризації	інформаційно-роз'яснювальна робота в засобах масової інформації та проведення публічних заходів, конференцій, семінарів
10	Врахування міжнародного досвіду	вивчення світових досягнень у галузі електронного уряду;
		аналіз раціональності їх застосування в Україні;
		ступінь поточної автоматизації даної електронної послуги в межах відповідної державної структури, її складність та вартість реалізації;
		вдосконалення нормативної бази до стану, за якого реалізація електронного сервісу стане ефективнішою.

Розбудова в українському суспільстві системи е-урядування має позитивно впливати на реалізацію та наслідки подальших перетворень у ході соціально-економічних реформ. Перспективами подальших розвідок у даному напрямі може стати вивчення питань подальшого розвитку інформаційного простору в Україні.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи аналіз нормативно-правового забезпечення розвитку інформаційно го суспільства та подолання цифрового розриву в Україні, варто відмітити певні позитивні зрушення, зокрема законодавче визнання пріоритетності розбудови інформаційного суспільства в Україні та прийняття важливих законодавчих актів у цьому напрямку. Водночас проведений огляд дозволив також зауважити низку аспектів вітчизняного законодавства, що залишаються неврегульованими та потребують доопрацювання.

З огляду на це виділені в даному розділі шляхи вдосконалення розвитку інформаційного суспільства та подолання цифрового розриву в

Україні, а також запропоновані законодавчі ініціативи в цьому напрямку націлені на прискорення процедури розвитку і становлення інформаційного суспільства в Україні, сприяння її інтеграції до світового та, зокрема, європейського інформаційно-економічного простору, а також формування ґрунтовних засад для скорочення цифрових асиметрій розвитку України на національному та міжнародному рівнях.

Запропоновані напрями інституційного забезпечення у сфері інформатизації передбачають запровадження комплексу обґрунтованих вище нормативно-правових, політико-регуляторних, ринкових, освітніх, інфраструктурних та статистичних заходів. У комплексі запропонованих напрямів інституційного забезпечення процесу розбудови інформаційного суспільства в Україні наголошено на стратегічній зорієнтованості вказаних заходів на дотримання міжнародних і європейських норм у цій сфері.

Поряд з тим, варто зауважити, що процес інституційного будівництва у сфері розбудови інформаційного суспільства в Україні повинен бути динамічним і відкритим до змін та інновацій, щоб відповідати сучасним світовим тенденціям розвитку цієї сфери, а також враховувати й адаптувати національні особливості цього процесу.

ВИСНОВКИ

На завершальному етапі написання магістерської роботи слід зазначити, що основна інформація роботи фокусується на суттєвих проблемах формування, пошуку та використання в повсякденному житті вітчизняних електронних інформаційних ресурсів в інноваційному процесі розвитку суспільства та розвитку держави в цілому, а ще на важливих питаннях сучасної інформаційної політики, яка може сприяти активізації розвитку та постійному вдосконаленню процесу іформатизації. Таким чином, в даній роботі детально обговорюється сутність та роль електронних інформаційних ресурсів в сучасному світі, їхня значимість, як на вітчизняному, так і на міжнародному рівнях.

На основі проведеного дослідження необхідно зробити висновок, що поняття “інформація” з кожним днем набуває більшого значення, внаслідок цього, все частіше усвідомлюється дослідниками як важливий стратегічний ресурс і являється ключовим елементом процесу сучасної інформатизації суспільства. Проблемним сьогодні є трактування та усвідомлення феномену під назвою “електронний інформаційний ресурс”.

Таким чином, необхідно вказати, що під інформаційним ресурсом розуміють сукупність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо), які створені внаслідок використання певних засобів і методів опрацювання даних (технологій).

Завдяки детальному аналізу вищевикладеної інформації, можна дійти висновку, що електронний інформаційний ресурс – це інформаційний ресурс, що розміщений в електронних базах або банках даних, у комп’ютерних системах, системах автоматизованої обробки і передачі даних. При їх одержанні чи передачі за допомогою мережі Інтернет, їх називають веб-ресурсами. Ще важливо зазначити наступне, що зараз найпоширенішими та найвідомішими електронними інформаційними ресурсами вважають такі як: бази даних, електронні видання, мультимедіасистеми, гіпертекстові системи та інтернет-ресурси.

У першому розділі висвітлюється теоретичний аспект електронних інформаційних ресурсів, який є результатом ґрунтовного аналізу та критичної оцінки наукової літератури, значна увага приділяється характеристиці, класифікації та детальному аналізу головних підходів до трактування сутності та різновидам електронних інформаційних ресурсів, їх важливості в розвитку сучасної економіки країни. Триваюча революція в області інформаційних і комунікаційних технологій, прогресивний розвиток електрообчислювальних технологій та засобів зв'язку зумовив активний розвиток інформатизації нашого суспільства і створив складне інформаційне середовище з численними джерелами отримання інформації і засобами її представлення та передачі.

Також необхідно акцентувати більше уваги на тому, що змістовний інформаційний ресурс, а це зареєстровані відповідним чином відомості про наукові знання і стан соціально-економічного розвитку, які створені або виявлені, мають чітко визначені закономірності деградації й оновлення, і, що інформаційний продукт, який являється предметом споживання суспільства, має бути відповідним чином оцінений та захищений.

У другому розділ обґрунтовано вибір напряму дослідження, наведено характеристику та поглиблений аналіз формування та використання електронних інформаційних ресурсів в судовому процесі. Тут проведено виклад загальної методики й основних методів розв'язання проблемних питань організаційного забезпечення електронними інформаційними ресурсами, як засобами електронного доказування. Таким чином, необхідно зазначити, що сучасні проблеми, які стосуютьюся формування, поширення та використання не лише інформації, а змістовного електронного інформаційного ресурсу стали для України в сьогоденні особливо актуальними, внаслідок стрімкого розвитку інформаційно-комунікативних технологій, і тому ми повинні акцентувати на них більше уваги для підвищення своєї конкурентоспроможності на світовій арені. Ці проблеми стосуються також судової системи країни і потребують негайного вирішення.

Нині електронний інформаційний ресурс має можливість виступати в судах часто в ролі “електронного доказу”. Найпоширенішими видами джерел цифрової інформації, яка використовується учасниками цивільного процесу в якості змісту електронних доказів переважно вважають: електронні повідомлення, електронні документи, аудіо- та відеозаписи, інформація з глобальних інформаційних систем.

Ще, важливо акцентувати увагу, на завданнях запровадження системи електронного суду, які дають можливість забезпечити відкритий доступ учасників процесу до інформації шляхом створення сучасних інтернет-ресурсів і встановлення в приміщеннях судів інформаційно-довідкових кіосків, поетапний перехід до електронного обміну процесуальними документами між судом і учасниками судового процесу із застосуванням електронного цифрового підпису, до електронного обміну інформацією з базами даних інших державних органів та установ, до забезпечення повної комп’ютеризації процесів судового діловодства, формування єдиного електронного архіву судових документів.

Через це, нашій країні терміново необхідно сприяти вдосконаленню системи електронного суду у вітчизному судочинстві тому, що це сучасна новація, яка спричинена загальносвітовим інформаційним прогрессом і яка стане засобом для досягнення прозорості в діяльності судів. Здійснивши детальний аналіз вищевказаної інформації, необхідно зазначити, що для вдосконалення роботи з електронними інформаційними ресурсами спеціалізованим судам треба покращувати заходи боротьби з кіберзлочинністю, потрібно прийняти необхідні заходи для підвищення кваліфікації судових працівників, які працюють у цих судах, збільшити державне фінансування для подальшого запровадження в судах новітніх інформаційно-комунікативних технологій тощо.

У третьому розділі викладено результати проведеного мною дослідження з висвітленням їх новизни, подано оцінку повноти вирішення поставлених задач, достовірності одержаних результатів. Завдяки третьому

розділу даної роботи детально охарактеризовано найбільш важливі проблемні аспекти та обґрунтовано основні перспективи майбутнього вдосконалення електронних інформаційних ресурсів в теперішніх умовах розвитку економіки та суспільства в цілому. На основі аналізу нормативно-правового забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні, треба вказати певні позитивні зрушення, зокрема законодавче визнання пріоритетності розбудови інформаційного суспільства в Україні та прийняття важливих законодавчих актів у цьому напрямку. Водночас потрібно наголосити на низці аспектів вітчизняного законодавства, що залишаються неврегульованими та потребують доопрацювання.

З огляду на це виділені в даному розділі шляхи вдосконалення розвитку інформаційного суспільства та подолання цифрового розриву в Україні, а також запропоновані законодавчі ініціативи в цьому напрямку націлені на прискорення процедури розвитку і становлення інформаційного суспільства в Україні, сприяння її інтеграції до світового та, зокрема, європейського інформаційно-економічного простору, як на національному так і на міжнародному рівнях.

У комплексі запропонованих напрямів інституційного забезпечення процесу розбудови інформаційного суспільства в Україні наголошено на стратегічній зорієнтованості вказаних заходів на дотримання міжнародних і європейських норм у цій сфері. Поряд з тим, варто зауважити, що процес інституційного будівництва у сфері розбудови інформаційного суспільства в Україні повинен бути динамічним і відкритим до змін та інновацій, щоб відповідати сучасним світовим тенденціям розвитку цієї сфери, а також враховувати й адаптувати національні особливості цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Електрон. версія ред. 06.10.2013 р.
2. Про затвердженя Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 року №326 // Офіційний вісник України. – 2004. – №11. – Ст. 45.
3. Про затвердженя Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 травня 2003 року №259-р // Офіційний вісник України. – 2003. – №18. – Ст. 171.
4. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україна на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 р. // Відомості Верховної Ради. – 2007. – № 12. – С. 102.
5. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.98 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27-28. – С. 182.
6. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.03 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – С. 275.
7. Акперов И.Г. Информационные технологии в менеджменте: Учебник / И.Г. Акперов, А.В. Сметанин, И.А. Коноплева. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 400 с.
8. Аналіз стану обліково-статистичної роботи у Державній судовій адміністрації України, її територіальних управліннях та в апеляційних і місцевих судах у першому півріччі 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua/ - Назва з екрана.
9. Антонюк А. О. Захист від комп’ютерних вірусів: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / А. О. Антонюк, Л. В. Дубчак, В. Ю. Свириденко ;

Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь. : Нац. ун-т ДПС України, 2008. – 284 с.

10. Антопольский А.Б. Проблемы учета и регистрации информационных ресурсов [Текст] / А.Б.Антопольский // Проблемы информатизации. – 2008. – №2. – С.33-40.
11. Архипова Є.О. Електронне урядування як форма організації державного управління / Є.О. Архипова // Державне управління: удосконалення та розвиток – 2015. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=855.
12. Бакут П.А. Информационные ресурсы – вопросы теории и практики / П.А.Бакут // Научно-техническая информация. Серия “Организация и методика информационной работы”. – 2009. – №11. – С. 16-23.
13. Балдин К.В. Информационные технологии в менеджменте: Учеб. для студ. учреждений высш. проф. образования / К.В. Балдин. – М.: ИЦ Академия, 2012. – 288 с.
14. Баркова О. В. Електронні ресурси: аспекти типології / О. В. Баркова — Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. - К., 2014: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/articles/2014/04bovrat.html. - Заголовок з екрана.
15. Безручко Д.С. Ключові напрями впливу інформаційно-комунікаційних технологій на економіку / Д.С. Безручко: VII Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні реформи у контексті інтеграційного вибору України» 20.10.11р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2011/6_bezruchko.php.
16. Безугла К.О. Сучасний стан сектору інформаційних технологій в Україні / К.О. Безугла // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем. – 2014. – № 19. – С. 50-70.
17. Безугла К.О. Інформаційно-комунікаційні технології як фактор інноваційного розвитку економіки / К.О. Безугла // Економіко-

математичне моделювання соціально-економічних систем. – 2013. – № 18. – С. 42-55.

18. Боднар І.Р. Міжнародна інформація [Текст]: навч. посіб. / І.Р.Боднар. – Львів: Львівська комерційна академія, 2008. – 108с.
19. Боннер О. Науково-технічний прогрес і розвиток російського процесуального законодавства та судової практики / О. Боннер // Право України. – 2011. – № 10. – С. 45-62.
20. Браккер М. Культурное наследие: интеграция информационных ресурсов [Текст] / М.Бракккер // Мир библиографии. – 2009. – №4. – С.10-17.
21. Булгакова І. В. Електронні докази в господарському процесі: поняття та порядок застосування / І. В. Булгакова // Вісник господар. судочинства: Видання Вищого Господарського суду України. – 2011. – №1. – С. 85-90.
22. Венделева М.А. Информационные технологии в управлении.: Учебное пособие для бакалавров / М.А. Венделева, Ю.В. Вертакова. – Люберцы: Юрайт, 2016. – 462 с.
23. Войчишин К.С. Створення системи інформаційних ресурсів: стандартизація і сертифікація – основа інформаційної інфраструктури [Текст] / К.С.Войчишин // Інформаційні технології і системи. – 2011. – Т.5, №1-2. – С.69- 83.
24. Гаврилов М.В. Інформатика та інформаційні технології: посіб. / М.В. Гаврилов, В.А. Климов. – Люберці: Юрайт, 2016. – 383 с.
25. Гасумова С. І. Інформаційні технології в соціальній сфері: навч. посіб. / С.Е. Гасумова. – М.: Дашков, 2015. – 312 с.
26. Гурковський В.І. Зарубіжний досвід формування інформаційного суспільства: перспективи адаптації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/url=http%3Awww.kbu.kharkov.ua
27. Давидова І.О. Управління електронними інформаційними ресурсами: питання методології та організації [Текст] / І.О.Давидова // Вісн. Харк. держ. акад. культури. – 2011. – Вип. 10. – С.55-61.

28. Дарков А.В. Інформаційні технології: теоретичні положення: навч. посіб. / А.В. Дарков, Н.Н. Шапошников. – СПб.: Лань, 2016. – 448 с.
29. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства: навч. посіб. / Н.В. Грицяк, Л.В. Литвинова. – За заг. ред. д.держ. упр., професора Н.В. Грицяк. – К.: Вид-во К.І.С., 2015. – 108 с.
30. Дубиківський С.Л. Теорія інформаційної економіки та розвиток інформаційної економіки в Україні / Л.С. Дубиківський // Вчені записки Університету «КРОК». – 2013. – № 34. – С. 37-43.
31. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К.: НБУВ, 2011. – 248 с.
32. Жежнич П.І. Консолідовані інформаційні ресурси баз даних та знань: навч. посіб. – Львів: вид-во НУ «Львівська політехніка», 2010. – 212 с.
33. Жежнич П. І. Технології інформаційного менеджменту: навч. посібник. – Львів, Вид-во НУ “Львівська політехніка”, 2010. – 260 с.
34. Женченко М. Бібліографічний опис електронних ресурсів: загальні вимог [Електронний ресурс]/ М. Женченко. – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fdndims.com%2Fupload%2Ffiles%2Fst5.pdf&name=st5.pdf&lang=uk&c=5810b4cdde06&page=3] – Назва з екрана.
35. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини[Текст] / О.В.Зернецька. – К.: Освіта, 2012. – 351 с.
36. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы [Текст] / В.Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2009. – 304 с.
37. Інтеграція України в Європейський інформаційний простір: виклики та завдання. – К.: ФОП Клименко, 2014. – 212 с.

38. Інформаційна економіка / Ю.Бажал, В.Бакуменко, І.Бондарчук та ін. // Роль інформації у формуванні ринкової економіки: монографія. – К.: «К.І.С.» 2010. – С. 33-57.
39. Інформаційна складова державної політики та управління: монографія / Соловйов С.Г. та ін., заг. ред. Н.В.Грицяк. – К. : НАДУ, 2015. – 320 с.
40. Інформаційне законодавство України [Текст]: науково-практичний коментар / За ред. Бондаренко С.В. – К.: Юридична думка, 2009. – 241с.
41. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / А. Ю. Каламайко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2016. – 20 с.
42. Калюжний Р.А. Інформаційна культура [Текст] / Р.А.Калюжний.- Ірпінь: Національний ун-т ДПС України, 2007. – 254с.
43. Климчук В. Інформаційні технології та тенденції розвитку міжнародної інформації [Текст] / В.Климчук // Вісн. Кн. Палати. – 2010. – №6. – С.7-18.
44. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: [монографія] / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2010. – 312 с.
45. Ковтанюк Ю. С. Електронне документознавство в Україні: сутність наукового напряму, історія формування, перспективи розвитку: дис. канд. іст. наук / Ковтанюк Юрій Славович; Держ. архів. служба України, УНДІАСД. – К., 2012. – 252 с.
46. Комова М.В. Діловодство. – Львів: Вид-во “Тріада плюс”, 2006. – 217 с.
47. Кормич Б.А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України [Текст]: монографія / Б.А.Кормич. – Одеса: Юридична література, 2007. – 471с.
48. Корнеев, И.К. Информационные технологии в работе с документами: Учебник / И.К. Корнеев. – М.: Проспект, 2016. – 304 с.
49. Косиненко Н.С. Інформаційні системи и технології в економіці: навч. посіб. для бакалаврів / Н.С. Косиненко, И.Г. Фризен. – М.: Дашков, 2015. – 304 с.

50. Курас І. Інтеграція інформаційних ресурсів – стратегічний напрям забезпечення інформаційних потреб суспільства [Текст] / І. Курас // Бібліотечний вісник. – 2009. – №1. – С. 2-6.
51. Лаба О.В. До визначення переваг електронного діловодства / О.В. Лаба // Вісник Харківської державної академії культури. – Х.: ХДАК, 2012. – Вип. 38. – С.95-101.
52. Лебедєв В.М. Комп'ютеризація та інформатизація судів – вимоги сучасності / В.М. Лебедєв // Інформатизація судів. – 2015. – №29. – С.12.
53. Ленков С.В. Захист національних інформаційних ресурсів в аспекті інформаційної безпеки України [Текст] / С.В.Ленков // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля. – 2009. – Т.1, №5. – С.21-28.
54. Лісіна С.О. Документні ресурси : навч. посібник / С. О. Лісіна. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. – 240 с.
55. Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини[Текст]: навч. посібник / Є.А.Макаренко. – К.: Наша культура і наука, 2009. – 368с.
56. Мастяниця Й.І. Інформаційні ресурси України: проблеми державного регулювання [Текст]: монографія / Й.І.Мастяниця. – К.: НІСД, 2006. – 141с.
57. Маслянко П.П. Інформаційні ресурси та засоби їх створення [Текст] / П.П.Маслянко // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля. – 2008. – Т.1, №7. – С.132-140.
58. Маслянко П.П., Ліссов П.М. Інформаційні ресурси та підходи до вимірювання інформації // Вісник КУЕІТУ "Нові технології" – 2008, №2(20) – С. 300-307.
59. Маращук А.І. Інформаційні ресурси держави: зміст та проблеми захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ndcpi.org.ua.
60. Марчук Ю. Ескіз технології перетворення інформаційного потенціалу в інформаційний ресурс [Текст] / Ю.Марчук // Вісн. Кн. палати. – 2015. – №1. – С.19-22.

61. Матвієнко О.В. Основи електронного документобігу: навч. посіб. / О.В. Матвієнко, М.Н. Цивін. – Київ: Центр учб. літ-ри, 2013. – 321 с.

62. Медвідь Т. С. Систематизація електронних інформаційних ресурсів: особливості аналізу змісту та розподілу за галузями знань / Т. С. Медвідь // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – Вип. 35. – С . 239-245.

63. Митрофанова М. А. Электронные доказательства и принцип непосредственности в арбитражном процессе: автореф. дис. канд. юрид. наук / М. А. Митрофанова – Саратов, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://test.ssla.ru/dissertation/referats.pdf

64. Момот А. Аналіз основних напрямків забезпечення інформаційної безпеки [Текст] / А.Момот // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – Вип.659(Ч.1) №1. – С. 265-278.

65. Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища: [монографія] / [О.С. Онищенко, В.М. Горовий, В.І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 2014. – С. 8-18.

66. Новицька Н. Електронний документообіг та електронний цифровий підпис як елементи інформаційної культури // Правова інформатика. – № 4. – 2008. – С. 74-79.

67. Олійник А.В., Шацька В.М. Інформаційні системи і технології: Навч. посіб.: Навчальне видання. – Львів: Новий Світ, 2009. – 436 с.

68. Орлов П.І. Інформатизація та інформація: нормативно-правове забезпечення [Текст]: науково-практичний посібник / П.І. Орлов. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 724с.

69. Офіційний веб-портал Асоціації «Інформаційні технології України» / Державна політика в сфері інформаційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://itukraine.org.ua/derzhavna-polityka-v-it-sferi.

70. Офіційний веб-портал Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg .
71. Партико З.В. Теорія масової інформації та комунікації [Текст] / З.В.Партико. – Львів: Афіша, 2008. – 290с.
72. Пархоменко В.Д. Наукові і організаційні проблеми управління інформаційними ресурсами [Текст] / В.Д. Пархоменко // Науково-технічна інформація. – 2007. – №3. – С. 31-36.
73. Пастухов П. С. Электронное вещественное доказательство в уголовном судопроизводстве // Вестник Томского государственного университета. – 2015. – №396. – С. 149-153. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.tsu.ru/uploads/import/1281/files/396_149.pdf
74. Пелещишин А.М. Інтернет-технології опрацювання консолідованих інформаційних ресурсів: Навч. посібник / А.М.Пелещишин; за заг. ред. В.В. Пасічника. – Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2010. – 248 с.
75. Петров В.В. Національні інформаційні ресурси. Проблеми формування, використання, розвитку і управління [Текст] / В.В.Петров // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2008. – Т.3, №2. – С.39-50.
76. Плескач В. Л. Електронна комерція: підручник / Плескач В. Л., Затонацька Т. Г. – К.: Знання, 2007. – 535 с.
77. Присяжнюк О. О., Євсеєв О. П. Електронні докази у господарському процесі: проблеми формалізації / О. О. Присяжнюк, О. П. Євсєєв // Проблеми законності. – 2011. – Вип. 117. – С. 13-23.
78. Романова Ю.Д. Інформаційні технології в управлінні персоналом: посібник і практикум / Ю.Д. Романова, Т.А. Винтова, П.Е. Коваль. – Люберцы: Юрайт, 2016. – 291 с.
79. Рубанець О.М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатин постнекласичних досліджень [Текст]: монографія / О.М.Рубанець. – К.: ПАРАПАН, 2010. – 420с.

80. Савченко З. В. Формування і використання інформаційних електронних науково-освітніх ресурсів / З. В. Савченко – Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної Академії педагогічних наук України. – К., 2013: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ime.edu-ua.net/em.html. - Заголовок з екрана.

81. Саркисян Д.Б. Международное сотрудничество по формированию глобального информационного общества [Текст] / Д.Б.Саркисян // Научно-техническая информация. Серия “Организация и методика информационной работы”. – 2015. – №9. – С.26-33.

82. Сілкова Г. Інформаційно-аналітичні дослідження в структурі інформаційних ресурсів [Текст] / Г.Сілкова // Вісн. Кн. палати. – 2009. – №2. – С.14-18.

83. Ситник Н.П. Влияние информации на человека [Текст] / Н.П.Ситник // Науч. и техн. библиотеки. – 2011. – №8. – С.81-84.

84. Сегай М. Концептуальні засади інформатизації судочинства / М. Сегай // Вісн. Акад. правов. наук України. – Харків, 2016. - №4 (23). – С.193-200.

85. Сенченко О.П. Стратегія побудови та розвитку інформаційного суспільства [Текст] / О.П.Сенчеко // Перспективи. Серія: філософія, історія ,соціологія, політологія. – 2015. – №2. – С.8-19.

86. Сербін О. Систематичність та систематизаційність організації інформації як основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки / О. Сербін // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 2. – С. 3-10.

87. Серенок А.О. Е-уряд: показник зрілості для України // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду вдосконалення діяльності органів влади: матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2015. – С. 206-211.

88. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні електронних адміністративних послуг: аналіт. записка / Нац. ін-т стратег. Досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/17.

89. Ткачова А.В. Специфіка і тенденції розвитку інформаційного сектору економіки України / А.В. Ткачова // Ефективна економіка. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режимдоступу: http://www.economy.nayka.com.ua.
90. Тронько В.В. Вплив ІКТ на економічний розвиток країни / В.В. Тронько // Ефективна економіка. – 2015. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3959.
91. Україна покращила свої позиції у світовому рейтингу E-Government Development Index-2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://workspace.unpan.org.sites/Internet/Documents/UNPAN94407.pdf/.
92. Хромченко Л.Г. Теоретичні основи організації інформаційної діяльності [Текст] / Л.Г. Хромченко, С.М. Панін. – Харків-Сімферополь: МСУ, СВА МСУ, 2007. – 503 с.
93. Чекотовська О. Е. Основні підходи до розуміння категорії “електронний документ” / О. Е. Чекотовська // Часопис Київського університету права. – 2012. - № 2. – С. 134-137
94. Черемных О.С. Компьютерные технологии в инвестиционном проектировании / О.С. Черемных, С.В. Черемных, О.В. Широкова. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 192 с.
95. Чукарин А.В. Бізнес-процеси та інформаційні технології в управлінні сучасною інфокомунікативною компанією / А.В. Чукарин. – М.: Альпина Паблишер, 2016. – 512 с.
96. Шарков Ф.И. Интегрированные коммуникации: правовое регулирование в рекламе, связях с общественностью и журналистике:Учебное пособие / Ф.И. Шарков. – М.: Дашков и К, 2016. – 336 с.
97. Ясенев В.Н. Информационные системы и технологии в экономике: Учебное пособие / В.Н. Ясенев. – М.: ЮНИТИ, 2014. – 560 с.
98. Якіменко А.В. Основи документообігу та документознавства: Підручник. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – М.: Экзамен, 2013. – 192 с.

99. E-Government Diffusion, Policy, and Impact: Advanced Issues and Practices / By Mehdi Khosrowpour. – Edition: illustrated. – Publisher: Idea Group Inc (IGI), 2016. – Pages: 371.

100. Electronic Government: Design, Applications, and Management / By Ake Gronlund. – Edition: illustrated. – Publisher: Idea Group Inc (IGI), 2016. – Pages: 378.

101. Encyclopedia of Information Communication Technology / By Antonio Cartell, Marco Palma. – Edition: illustrated. – Publisher: Idea Group Inc (IGI), 2014. – Pages: 500.

102. Management of Electronic Information [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2Fwww.academy.gov.ua